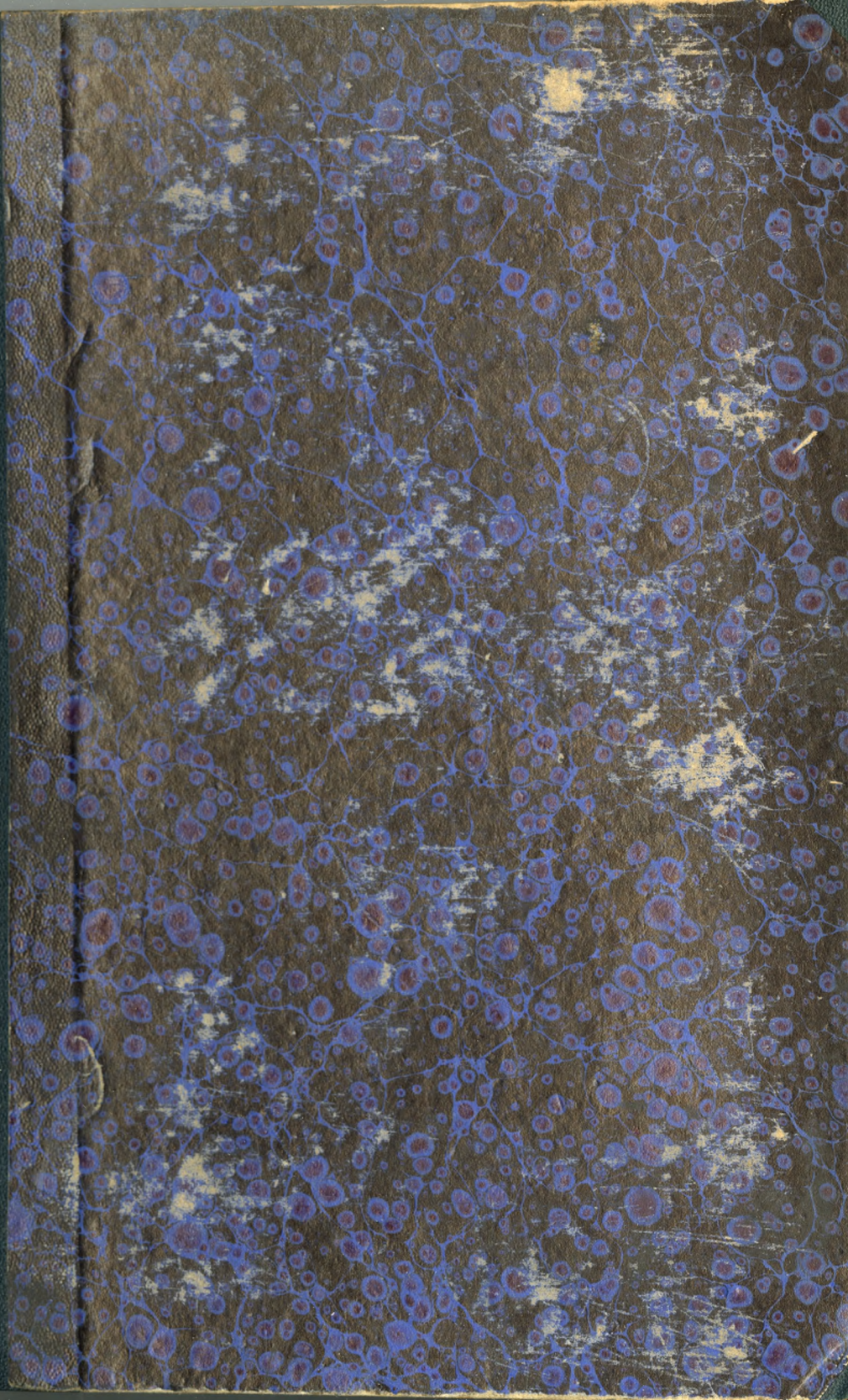

Politikai
röpiratok,

48.

48

351

ORSZÁGGYÜLÉSI
ÁRNY-
ÉS
FÉNYKÉPEK.

RAJZOLTA

KÁKAY ARANYOS.

2.

PEST,

EMICH GUSZTÁV, MAGYAR AKADEMIAI NYOMDÁSZ.

1861.

b6f52 00564848

12
ORSZÁG TITKÁRI

IRÁNY

LENYKÉPÉK

1880
DE BALLAGI GÉZA.

1880
MAGYARORSZÁG

Alsóház.

Kitűnni lehet különféleképen; s a kinek csak abban áll ambíciója, hogy kitűnjék, az boldog; mert nincs könnyebb mint e czélt elérni. A ki nem tud valami rendkívüli okosat teremteni, tegyen valami kitűnő bolondot; s neve ismertté leszen.

A havasok regényes vidékein járva minden kiválólag szép ormaikon, vagy veszélyesen meredek szikláikon, zugó patakok s tátongó üregek fölött egy s ugyanazon nevet találni, fekete festékkal fölírva. E név „Kisselák.“ Ezen angol, akarom mondani cseh hangzásu név tulajdonosa bécsi bonvivant volt; ki egy ízben bor vagy sör mellett igen igen nagy összeg pénzre fogadott, hogy pár év alatt neve európai híru lesz. Az ember közönséges tökfílkó volt; de lábikrája jobb állapotban, mint Törökország financiaiája; feje szédelésben nem szenvedett, mint egy más állam genialis finantzministere. Az ember tehát bejárta Europa mondottam legszebb, és a világ turistái által látogatott legveszélyesebb helyeit, mindenhova oda írta nevét; s neve világszerüvé levén megnyerte fogadását. Azonban néhány év mulva, a 31-ki cholera gyásznapijaiban, ismét fogadott Bécs-

ben, hogy megeszik félvéka szilvát; meg is ette; de a gyorsan elterjedt hírenél fogva nagy dolgokra, tán józsefvárosi képviselőségre is hivatott férfit elvitte a minek is hívják, a what is his name. A szilvába belehalt!

Ha én tehát kitünőségekről akarok szólni, e kitéelt nem egyoldalún értem, hanem egész általánosságban. Az olvasó tán nyerni is fog az által; mert merő Istenekkel társalogni tanulságos élvezet ugyan, de utóvégre fárasztó is; a hamis isteneknek az a jó oldaluk van, hogy mulattatók . . .

Végy olvasóm hosszú lélegzetet, mint magam, mert e frivól bevezetés, mint csak most veszem észre, sehogy sem illik tárgyamhoz, melynél nem lehet föl nem kiáltani: odi profanum vulgus et arceo!

Tudd meg ugyanis nyájas olvasó, hogy ez idő szerint országgyűlésezek; azaz betolakodom a nagy-képű journalisták karzatára, hol tárczairó létemre is úgy hiszem helyemen vagyok; mert hisz ülnek ott olyan uri emberek is, kik soha tollat se vettek kezükbe; bármint töri magát a házrend-imádó háznagy, kifognak ők rajta; mert ők ott hálnak a karzaton, s ha reggel nyolezkor jönnek is a politikai lapszerkesztők, helyeik már lefoglalvák. Csak a hatalma öntudatával járó kelő Magyarország, s a finomul goromba S ü r g ö n y szent helyei maradnak különös kegyeletből illetetlenek. Les extrêmes se touchent!

Végre elhelyezkedem magam is oly szerencsés posztóban, hol mind a két karzat női szépségei szemibe tenni alapos reménnyel kecsegtetem magam;

mert hisz ez az egyetlen ressource a tanácskozások unalmi között; miért is indítványoznám, hogy a karzatokra egyedül csak nőknek engedessék bemenet.

A követi padok már megtelnek, tagozatlan morgás uralkodik a teremben; nem látok fehér nyakendőket, glacé keztyüket, burnótszelenczét, sem rendjeleket, mik a bécsi Reichsrathnak oly méltóságos képet adnak; — torzomorz bajuszok, zilált szakálok, naptól barnult kezek egyszerű kézzorításai; semmi ceremonia . . egy bécsi journalista az egésznek physiognomiáján már irva látná „nem alkszunk“; oh weh!

Pár perczel tiz előtt egy vastag ur jő be a terembe. Testalkata nem a Caesarokat megijesztő Cassiusoké, hanem nyugodt lelkiismeret, s egészséges functiókról szól. De a szemében levő villámok sejtetik, hogy a Caesarok bizalma ne legyen benne föltétlen, mint Lepidusban lehetett volna.

Voltak idők, midőn e széles, becsületes arczat több elégedettség jellemzé, mint ma. Van egy vonás benne, melyet csak a haza egére kisütő nap fogna majd cioszlatni. Nem hiszi ő, hogy e nap derűjét megüljük? . .

Ő az első és egyetlen, kit éljenekkel fogadnak. Első és egyetlen, mondám; s ezzel egy kis történetke van kapcsolatban.

E napokban szerkesztőségünket kivételesen egy uri asszonyság látogatásával szerencsétlété. A nő azon korhoz közeledik, melyben a sziv dicső bohó-

ságai iránt objectiv szemlélődésekig hül ki az érzék; s a himpora-vesztett virágok maradványai az ambitio gyökereivé száradnak. „Czikket hoztam ugymond, ha kiadják önök.“ — „A szerelem boráról, s a házasság eczetéről szólót?“ kérdé egyikünk. „Nem, felel az asszonyság, — politikai czikket!“ Oh tempora, oh mores! a politikai ragály ime már a crinoline birodalmában is dühöng!

Nem kérdők, miről szól a czikk; nőt soha sem kell kérdeni; a nő magától szokott beszélni.

„Ujabb időben — kezdé a nő — több hirlapban olvasom, hogy ő, (a mondottam vastag ur —) az első és egyetlen. Én ezen hizelgésen megbotránkoztam. Ezt nem lehet tűrni. Ő tán az első egyike; de se nem első, se nem egyetlen. Gyávaság volna ily hizelgéseket szó nélkül hagyni.“ — Ilyformán pattogott a nő.

„Tisztelt nagysád, miért gyávaság, miért hizelgés? Nincs ok, legalább aljas ok, hizelegni neki. Hisz ő nem hatalmas ur, nem hivatalokat osztó minister; ő csak egyszerű táblabiró. Az igaz, hogy az ország táblabirája, a táblabirák eszményképe, hírnevöknek örök időkre megaranyozója. Bátran hizeleghetünk neki, mert ő nem hizeleg magának, s ez a fődolog.“

A szerkesztőségi hadcsapat ilynemű enthusias-musa azonban nem hatott asszonyságunkra; sok mindenfélét tudott elmondani a nagy táblabiró ellen, miből kitűnni kellett volna, hogy ő se nem első, se nem egyetlen. Végre közbeszólt a vitába szerkesztőségünk nagykophtája, hogy bizony mi őt elsőnek is,

egyetlennek is tartjuk; ennél fogva oly cikket, mely e véleményünkkel ellenkezik, föl nem vehetünk. Punctum. A szerkesztőség nagy kophtájának határozata ellen nincs fölírás; ennél fogva aszszonyságunk elégületlenül ment el.

Ki lett volna hivatva hazánk első tanácskozásában szavát emelni mindenki előtt? Bizony nyál senki más. És ő elmondá mondandóit, a bölcsesség higgadtságával; a siker iránti bizalmatlanság közönyével, a kötelesség-teljesítés pusztá indokából, a valódi nagyság egyszerűségével.

Regényesebb, hegyes országokban számtalan festői patak mellett elhalványul tán Dunánk költőisége. De Isten jóvoltából adta nekünk e Dunát, e széles és mély folyamot, mely zajtalan közönynyel folytatva utját, vagyont, anyagi, szellemi jólétet áraszthat népekre s országokra, föltéve, hogy ott emberek laknak, kik — hasznát venni tudják. Az a semmirevaló Heine valahol azt mondja: „mindenben eszélyes emberek tanácsát kell kikérni s annak, a mit javasolnak, mindig ellenkezőjét tenni.“ Merre czimezzük e satyrát: föl e? vagy le?

A legközelebbi ülésben egy araszszal magasabbak voltunk mindnyájan; s szívünk könnyebben dobogott megtágult mellkasunk alatt. Azon öntudat varázsa alatt álltunk, hogy dolgainkat jól kezdtük. *Dimidium facti, qui bene caepit habet.* Célunk ugyan a siker, de megnyugszunk a bukásban, ha

észszerű s méltóságos cselekvés emlékét óvtuk meg magunknak, s hagytuk az utókorra.

Visszaemlékszünk egy nagyszerű hibánkra, melyet . . . azaz hogy melybe ismét bele eshetünk!

Hiába! mi kurucz nép vagyunk. Nem jó nekünk e nagy forróság a teremben; ugy is heves a vértünk. Nekünk jégveremben kellene tanácskoznunk.

Menjünk ki az elő-csarnokba. Vegyüljünk egyik groupeba; s beszélgessünk:

„Mit akar az a Deák?”

„Hagyjatok el azzal a Deákkal!”

„Látod e arczán azt a souverain megvetést?”

„Azt gondolja csak ő az okos ember e házban!”

„Azért is megmutatjuk neki, hogy mi nem vagyunk iskolás gyerekei.”

Nem fog rajtunk az idő; gondolám magamban. Mi a régiiek vagyunk. Mint apáink négy és hat század előtt voltak.

Akkor a királyok hatalma volt túrhetlen; nem is túrták, ha vas kéz nem kényszerített.

Ma a szellemi supremiát nem állhatjuk ki;—ha csak gyengéinknek nem hizeleg, nemzeti s egyéni hiúságunknak nem tömjéne.

De mindenek fölött undorodunk az észtól: míg a képzelődés csillámába, mint pillék . . . a világba vakultan rohanunk, s bár ismételve megégetjük szárnyainkat, újra, és újra . . .

Mit tehet róla szegény Deák, hogy ő véletlenül okosabb és józanabb sokaknál?

Kérjen bocsánatot Rüpök Pista uramiéktől hogy oly bátor okos lenni oktanok közt?

Gyakorolta e valaha valaki az önmehtagadás erényét politikai pályán nagyobb mérvben mint ő?

Azt mondják heves . . . ? és szenvedélyes . . . ? sőt risum teneatis — hiú is! ha az lenne, rég itt hagyott volna a faképnél.

Nem akarok isteníteni senkit. Nem akarom, hogy vakon kövessünk bárkit is. Ez szolganépek sajátja; s én volnék első ki ily idolatriát gunyorral bélyegezne meg. Alkotmányos nemzet jelleméhez illő államférfiait, vezéreit megválogatni, csak megfontolva követni; bírálni, elítélni, s ka kell elejteni.

De az a különös, hogy míg vakbuzgó lelkesedéssel imádunk oly gyakran arany s nem arany borjút alig kérdeve ki mi? alig tudva—miért? . . akkor oly difficilisek vagyunk — a kétségtelen tiszta jellem, a mult által igazolt belátás, és europailag megcsodált elme irányában?

De siesstünk a terembe vissza. Az elnök csöngettyűje megakasztja elmélkedésünket.

Az elnök csöngettyűje.

Lássuk az elnököt.

Halljuk az elnököt.

G h i c z y K á l m á n az ötven körül levő magas s testes férfi; arcza jelentékeny; szellemet tükröző; de azt látszik elárulni, hogy gazdájának inkább a Carlsbadi fürdőben, mintsem e 40 reaumurig hevített museumteremben kellene időznie.

Ezen nagy hőségben májbaj nélkül is nehéz megóvni az elnöki nyugalmat s pártatlanságot; mi

neki egyébiránt annyira sikerül, hogy csak álomjárók képzelik, miszerint ő maga határozati.

Ily álomjárók a képviselő házban sokan vannak.

Elnöki minőségének jellemzésére mondhatni:

Nagyobb barátja a parlamenti szólás-szabadságnak, mint őre a parlamenti modornak.

Kittünön érti azt—ángyom asszonynak szólni, hogy menyem asszony is értsen belőle. Ha nagy a zaj a házban, a karzatoknak kell lakolni érte; pedig nem hiszem hogy volt valaha országgyűlési hallgatóság míveltebb, tisztesebb s zajtalanabb.

Elnöklése modorában, a kérdések föltevésében, s ismétlésében van valami tanáriás, de legalább megértheti mindenki.

Egyébiránt az elnöki hivatás nagy próbáját letennie még nem lehetett alkalma; ez csak akkor lesz, ha majd specialitások körül heves parlamenti viták fognak keletkezni, s mikor a kérdések szerkezete s föltevése már magában fél eldöntés? —

A jegyző megnevezte szónok föláll.

Érdekes, de nem vonzó; halvány de nem gyengéd arc: magas, kissé előre hajló termet. Azt mondják candidált pártvezér, akkorra, ha majd pártok lesznek; vagy már jelenleg pártvezér, mikor még párt nincs. Ez különös; de hajh, különös idöket is élünk. Az eszmék, elvek s törekvések chaosában, mikre egy Isten kell, hogy azt mondja: „legyen“; és akkor lesz világ. Különben nem.

De ő pártvezérnek nem született. Ifjusága nem akadály. Pitt oly korában volt Anglia minisztere,

midőn más urfiak még praefectusaik szárnyai alatt állnak; vagy becsszomjuk a női sport diadalaival beéri. Nagy Sándor pedig és Napoleon oly korokban hódították meg a félvilágot, s mi több, kormányozták is, melyben magamforma tárczázó alig hódított meg egy duczat olvasót. Az ifjuság relativ fogalom.

Tisza Kálmán beszéde komoly és higgadt ész árul el.

De ő pártvezér nem lesz soha. Arcza mondja már, melyet a büszkeségnek a gőghöz közelálló nevezetességre. Pártvezérnek pedig hajlékonyan kell lenni, nem szabad kifogyni a jó szóból, a nyájas mosolyból, tudnia kell frèrre et cochont játszani, ha néha undorodik is tőle. Ő komorabb, semhogy capituláljon apró hiúságokkal; többet tart a kék vérre, semhogy megerőltesse magát a canaille kedvéért; s becsületesebb, semhogy túltenné magát minden consequentián.

És mint jelleme úgy szellemi tulajdonainál fogva sem lesz pártvezér. Gyenge, s vibratio nélküli hangja lévén, mint egyénisége, úgy szónoklata sem alkalmas őt Demosthenesi népbálványnya emelni föl. Első beszéde sodronyokból fontt, de nem öntött szobor volt. Hol keressük az okot, mely e különböző, de rokonjelenségek magyarázata? . . . Ő művelt ész; tud sokat; ért tán mindent. De vannak e nagy eszméi, messzeható conceptioi? alig hiszem. Szelleme nem magas röptű, mert a phantasia égi szárnyai hijával van; és nem mély, mert a szerencsétlenség, a kedély meleg ágya, reá nézve csak elmélet ma-

radt. Phantásia és kedély árthat a politikusnak tulajdonsága, de árthat hiánya által is. T. K. beszéde pozitív, rideg és hideg. Mindent összevéve tehát T. K. fényes tulajdonai s hiányai nem azok, mik a politikai pártvezérben szükségesek. Lehetnek kortesei, de nem lesznek párthivei. Ő a népszerűség folyamán át fog uszni, habár hólyagokon is; de átuszni.

Mennyivel más ember Kubinyi Ferencz, a losonczi képviselő! Neki nem lehet szemére vetni, hogy hideg és higgadt. Az őszbevegyülő török fejű kis ember szakadatlanul pítteg pattog, csitteg csatog, önt és dönt, ront és bont, föl és le. Ő nem gondolkodik; soha nem haboz; csak habzik. Érvei folytonos puskaropogás; de nem öldöklő, hanem csak ünnepi rakéták. — Mennyire örülhetett beszédén a bécsi nép, mely annyira szereti a Stuverféle tűzijátékot; s mennyire bámulhatta harczháborus kitérőseit, mint a magyar bátorság s politikai „feneség“ jeleit, olvasván e beszédében oly policeiwidrig dolgokat, miket ő sörpoharának sem merne megsugni. Bizony jó volna belőle egy kis quintessentiát küldeni a bécsi Reichsrathba; az is nyerne ez által, és mi is; mert a miből nekik kevés, abból nekünk sok is van.

Egyezkedési politikája egyszerű s abból áll, mit egy ur mondott a parasztnak: ha velem beszélni akarsz, akkor hallgass. Különben is minek a kiegyenlítés? megéltünk mi holtunkig, akárhogy veszkődik is a német! — A dolgok logikája nem genirozza őt. Érintkezik ő a külfölddel követek nélkül is; szóba áll nagy és kis hatalmakkal diplomatiái vi-

szony nélkül is; fölír Victoriának, Napoleonnak, sőt a beteg s azóta meghalt török szultánnak is; fölír mindenkinek, csak annak nem, a ki viszont leírhat. Ez a mi emberünk; a karzatnak kárpótlója annyi komolyság unalmiért. Csak az kár, hogy nem nagyobbak a karzatok, hogy méltó hallgatósága is nagyobb lehetne.

Ki ez? kérdjük egymástól, hallgatván kis ideig egy hangzatos nyelven, élénken s készen előadott beszéd kezdetét.

„Ez valami Bartal György.“ „Valami?“ de barátom ebből valóban is nemsokára lesz valami. Ő beszél soká, de nem fáraszt; beszél sokat, de mond is valamit; nem fitogtatja, de elárulja, hogy tanult sokat; nemcsak tanult, hanem ért is, s elsajátított sokat. Ugy látszik, hogy a pja fia lesz belőle.

Ő higgadt, de szenvedélyes is; meggondolt de annál veszedelmesebb; a fölirat mellett van, de nincs köszönet benne. Ez legény a talpán.

A még fiatal embert keresetlen csin jellemzi; könnyűség s mérték taglejtéseiben, folyékonyág beszédében, parlamenti modor s mérséklet túlcsepőngásaiban is; tudja érinteni a sziv hurjait is, de az ész szavával teszi azt. Miniszternek candidáлом én: azaz majd akkor, ha . . .

Fogna-e tetszeni akkor is? az már más kérdés. Egyelőre szívemet öröme gerjeszté.

Tehát évtizedi hallgatás nemcsak hogy a multak kegyeletét nem ölte ki, hanem még az új alkotmányos korszaknak is érlelt parlamenti talentumo-

kat, kik, be lévén a köztanácskozás termei zárva, a szerény tanulószobában fejlődtek, és mindössze is a baráti asztalnál pohár melletti heves, ámbár csend-öröktől környezett és lesett vitákban készültek öntudatlanul az alig remélt, de még is kinappalodott megyei s országos vitákra? Azt hittük, örökre elnémulunk; attól féltünk, hogy eltanuljuk a szólást, elfeledjük a szabad és ékesszólást, a nagy és szabad nemzetek művészetét!

Nem úgy van. Mi a régiek vagyunk. A mely nemzetben genius él, a mely nemzetet hazaszereget lelkesít, a mely nemzet szabadságra született — annak mindig lesznek hatalmas szónokai, a nemzetben élő lélek ihlett apostolai.

És azért mutat föl ifjabb nemzedékünk is szónoki képességeket, novos homines, kiknek még nincs parlamenti multjok, de van — jövőjük.

Lássuk őket.

* * *

Idegesen izgatott napjainkban, s az országgyűlési szónoklatok özönvizében hol vegyen a lélek anynyi megállapodást, hogy esetére vegyen például egy báró Eötvöst?

Ez nem genrekép, melyet néhány tollvonással jellemezni elég; ez történeti kép tárgya.

Vagy a mélabús szavu Szalay, s az ad hominem argumentumok, a számok legiójával hadra kelt Lónyai, s az érdeemes Klauzál?

Hagyjuk ezeket akkorra, ha több időnk leend elmélkedni; akkorra, ha majd felosztatják (engedelmet kérek alássan, nem „azt“ értem; hanem azt aka-

rám mondani, ha majd feloszlatják) a déli szellők az eget beborító fellegeket, s a nyári meleg kéjével lehetend a budai hegyek árnyában elmerengni a papir mellett.

Ne szóljunk I v á n k á r ó l, kinek minden szava azt jelenti hogy ő csak azért beszél, mert l ő n i e nem lehet; a mit jobb szeretne.

Ne szóljunk B e n d e J ó z s e f r ő l, ki is köszönje meg nekünk ezen elnézésünket; mert ha szólnánk, el kellene mondanunk sajnálatunkat a fölött, hogy ő adott pap létére elsőben is rossz példát, tudniillik oly hosszú beszédek tartására, miknek nem lehet bevárni a végét, a nélkül, hogy az ember ki ne menne egy pár pogácsára, s egy kis papramorgóra, mely, bármint szidta is Klauzál Gábor, bizony nem rossz ital; végre azt is meg kellene mondanunk, hogy nincs szomorítóbb valami, mint mikor jó érvek s helyes észrevételek rosszul adatnak elő. Különben vigasztalja őt azon tudat, hogy utánna rossz érvek és helytelen észrevételek is még rosszabbul adattak elő.

De hát T e r é n y i Lajosról lehetne-e hallgatni? Ő tetszett, ergo nem szabad ignorálni! E szőke ifju embert, gondosan kezelt hajával, s magas tenor hangjával, fesztelen modorával a képviselők közt ülő „harmincz nemes bajtárs“, a főaristokratia sarjai közé sorolnád. Pedig neve tisztos német polgári névből ifjodott magyarrá; az ujkor szüleménye; s kell, hogy maga szerezzen jó hangzatot neki.

Minap mondám az ifju nemzedék dicséretére, hogy a fölmerülni készülő talentumok remélnünk engedik, miszerint a magyar alkotmányosság aranykora

nem járt le az 1847-ik évvel. Bocsássa meg nekünk e vigasztaló reményt Török János barátunk!

Persze sokan aztkérdendik, mi köze mind ennek Terényi urhoz?

És igaz, hogy Terényi nem valami eldöntő erő a parlamenti csatában; nem hatvan fontos ágyutelep; de ő tüzes huszár, ki meglepő bravour sticklikkel még ellenei tetszését is ki fogja vívni, annál inkább, mert ő nagyon ártani nem képes.

Különben szerintem az ő politikája ros; mert ő „a komor hallgatás köpenyébe akar burkolózni;“ mely pedig ily hideg májusban, higgye el, nem ad elég védelmet. És ha ő „nem evezne a szenvedélyesség vitorláján a keserűség tengerébe,“ hol könnyen eltemeti a szavak dagálya az ész kis sajkáját, valószínűleg állandóbb benyomást tenne nem minden báj nélküli előadása.

Adjatok egy pohár czukros vizet, mert Szilágyi Virgil az, kiről szólni akarok! Pedig róla nem lehet rövidebben szólni, mint ő maga szokott; és miután eddig ő azáltal tünt ki valamennyi szónok fölött, hogy ő ivott meg legtöbb czukros vizet, s mégis a hallgatók gyomra savanyodott meg tőle, jusson nekem is egy pohár, (legalább édesebb lesz, a mit mondani akarnék) hanc veniam petimus damusque vicissim; — aztán ugy is közköltiségre megy a czukros víz, melyről még azt se tudni, ki fizeti meg majd!

Ő fodrozott fejű, frisirozott fekete szakállu, csinos kis nagy férfiú. Kicsiny a bors, de erős. Az igaz, hogy két óráig tartott beszédével nem annyira elme-

beli, mint tüdeje erejét mutatá meg; és azóta más szónokok is megmutatták azt, hogy nem mesterség unalmasnak lenni. Hanem mind ezen emberi dolog és közös sors daczára valami saját érdek tapad az ő első föllépéséhez Magyarország azon nevezetes parlamentjében, mely vagy utolsó lesz, vagy dicsőbb századoknak kezdeményezője.

Hogy a pestvárosi portentum, a philisterek és vaskalaposok Ciceroja, egészen közönséges ember, azt nem lehet mondani. Közönséges embernek tanulni, tudni, és tenni kell valamit, sőt sokat, míg nevét kissé kiemelik a hirnek ólom-lusta szárnyai. Őt megelőzte hire, ő de facto hires ember; és csak az a kérdés, *quo jure?* Ő megannyi *coup d' état*nak köszöni létét; elvárjuk, hogy légitimálja magát.

Egyelőre csak azt mondhatjuk, hogy ő mindenre született; „nagyratörő, s nehezekre sovargó;“ csakhogy mindig valamin mulik, hogy nem egészen sikerül, mihez fogott. A *quid valeant humeri?* reá nézve holt betű.

Szépirodalmi lapot adott ki, rögtön mint szerkesztő, aestethikai előkészület s közlegénykedés nélkül. Nem sikerült.

Törvénykezési lapot adott ki, rögtön mint szerkesztő, juridikai előkészület nélkül. Nem vivott ki elismerést.

Hires bűnvádi pört vitt; az igaz, hogy nem menté meg *cliensét*; de oldalba rúgta a már végvonnaglásban levő „rendszert,“ s e hős tett saját dicsőségének legnagyobb czime.

Casinókat szervezett; de nem ő választatott meg elnöknek.

És midőn kistütött a nap világa a haza szabadságára — vajjon ki lőn a nap hőse?

Mint a radicalis haladás embere: kivivta a czéh-rendszert; szembeszállt az „önmagát tulélt, egykor hires Deák Ferenczcel,“ mint légy rászáll az orosz-lány orrára, és nem fél; mozgásba hozta a tengereket; s egy szavával ismét lecsillapította; csaknem megbuktatta az egész magistratust; de jó kedélye egy pillanatában megkegyelmezett neki. Hallatlan beszédeit közlék a hatalmas hirlapok; s a provinciákban és külvárosokban méltán nagy lőn az ő neve.

De ennyi nagyságot nem tűr el az irigység. A „szolgalelkű journalistika“ ármányokat gondolt ki ellene; — s ő szalmaszálhoz kapva a kecskétől kért magának bizonyítványt, hogy nem evett a káposztából. Méltóságosabb leendett hallgatni, vagy Megváltónkkal szólva fölhivni, hogy az dobja reá az első követ, ki minden büntől tisztán érzi magát. . .

De miután neki minden áron mindenütt ott kell lenni, a hol van valami: az országgyűlésbe is be kelle jönnie. És úgy lőn. Az igaz, sokba került neki; más, értem közönséges ember, azon az áron chinai császár sem akarna lenni. Hanem a kinek van mi-ből, az pazarolhat.

Ily rendenkivüli országos előzmények után méltó volt a nagy várakozás, mely maiden speeche elé nézett. Ha igaza van Jean Paulnak: nur die Vernunft lehrt schweigen, das Herz lehrt reden; — csak az ész tanit hallgatni, a sziv beszélni tanit — akkor nagy

szívének kell lennie. Mert kétségtelentül többet beszélt, mint az ész javasolta volna. Mondott volna újat, mondta volna a kakas által rég elkukorikolt dolgokat is, megragadó formában — akkor még csak hatott volna egy pillanatra. És aztán ne nyult volna oly tapintatlan kezekkel Horvátország kérdéséhez; ne merült volna oly mélyen Angol-, Francia-Olaszország, Szenegal és Timbuktu politikájába, mihez velem együtt nem ért! és végre is Catalanit, Albonit, Rogert három óra hosszú operában meg lehet hallgatni; de Sz. V. hangja se nem hangzatos, se nem zengzetes, se nem érczes; s modulatiói keresettek, negélyezettek. *Le style est l'homme!* Nála el lehet mondani: az ember olyan mint hangja.

Börnéhez zsémbelődő kedvese egy izben lemondó levelet irt, melyben kimondja, hogy őt nem szereti. Börne (ha nem csalódom, ő volt) e levélre csak azt válaszolá: „Kedvesem! kegyed azt írja hogy nem szeret! de levele négy oldal, tele írva!“ Így van Sz. V. ur is velem. Nem akarom kissebbíteni őt. Sokat irtam róla. Talen'uma lehet nagy; csak hogy nem tudni még mire? Mérsékelje modern herostrati becsszomját, tanuljon közlegénykedni, és — tanulni! És ne higgye, hogy Magyarország alkotmánya akkor született, mikor Szilágyi Virgilt képviselőnek választották.

Különben őt e debutnál is üldözte a sors. Utána *Somssich* Pál szólott. *Post nubila Phoebus*. *Jonathan Swifh* is a Liliputiak országából jött az óriások honába.

Az elfásult hallgatóság rögtön villanyozva volt. A közönnnyel fejsüggesztett követek rögtön a szóló felé fordultak. Minden arcz érdeket árult el.

Somssich Pál nem mindig népszerű hurokat pengetett. De solia se pengetett olyakat, mik szivében nem voltak. Ha népszerűek voltak, nem bánta. Ha a felső, az anyagi hatalmat boszanták, nem törődött vele. Ő egyöntetű, és mindig ugyanaz. Ő jellem.

Szenyes pálya a politikai, de dicső. Piszokkal dobál az ellenfél, de a dicsőséget megóvjja a történet, s önérzeted, ha érdemlél. Eltúrni a piszkot, nem szédelegni a dicsőség mámorától — ahhoz stoicismus kell. Azon magasabb értelembeeni stoicismus, mely mint bölcsélet legközelebb áll a kereszténységhez. Ámbár ellentéte, mert a stoicismus a sorsot megvető büszkeségre, a keresztény bölcsélet a gondviselésbeni alázatos megnyugvásra tanít.

Ne dobjuk félre az ó classikusokat! Azok nemesak a szónoklat diszitményeicül szolgálhatnak, mint a felületes gondolná; nem; azok nemesak művészi formákra tanítanak, nem; — azok a lelket emelik, a jellemet edzik.

Somssich szónoklatában mellékesek idézetei a: általa annyira kegyelt classikusokból; szónoklatának lényege — a classikai miveltség.

Az ó classikai miveltség alapja nélkül is lehet a mai mivelte nyelvek közvetítése által mivelte az ember; de vajmi könnyen lesz egyoldalú, rabja és bábja a koriránynak, a modern szellemnek.

Mint a testi szemet edzi és élesíti a távolbanézés, ugy a lelki szemnek is tiszta és mély belátást

ad az emberiség multjában buvárkodás, kihalt nagy nemzetek eszmekörének s intézményeinek észlelete. Az emberiség organismusa nem ma született; nem az új korban, nem a reformatióval, nem a francia forradalommal; — az organismust, ha lehet, csiráig kell tanulmányozni. Ez a biblia, ez az ó classikai irodalom jogosultsága annyira előhaladott korunkban.

Különben is gymester ez a Somssich. Érzékenyíteni, neveltetni, emelni s visszavonni — az egyedül tőle függ. Egy kézmozdulat, hangjának egy lebecése, s megvan a hatás. Mint egy jól iskolázott énekes, tudja ő minden hang súlyát, horderejét; s hol az nem elég, karjával segít, vagy fejét veti előre vagy hátra, de mindez oly keresetlen, oly nemes, oly könnyű, s mégis oly méltóságos.

Ezt nevezzük a szónoklat művészetének. Ez régi parlamentarizmus iskolánk dicső és ritka maradványa. De végre is, mi mindennek nyitja? Belérem. Tudomány, szellem, hazafiúi érzés.

* * *

Németh Albert az előtte szóló nagy „elmeprizmái“ iránt obligát hódolatát kifejezve „a vér-fagyaló rendszer pókhálójáról, s annak rémséges ködfátyolképeiről“ sok igazat mond; csak hogy oly szóbeli mennydörgésekkel, melyekkel a legigazabb is elveszti hatását. Ő élő példája, hogy omne nimium nocet. Beszédét egy szellemdús ismerőm színes tulipánokkal kivart cifra szűrrel hasonlítja össze. Valamelyik német műtész pedig azt mondaná ecsetéről,

hogy fekete színnel fest fekete alapra; Schwarz in Schwarz; mert a rablás, perfidia, usurpatio, grassalás és rokon kitételekkel addig dühöng, míg utóbb hatalmas gestussal végkép lerántja az ausztriai államférfiak „pofájáról“ az álarczot, s hősi műté-
tében annyira megtetszik magának, hogy azt oda dobja másodszor is a parlamentarís modor megdöb-
bent geníusa elé . . .

És utóbb ámbár nem akarná „megszakítani az egyetértés aranyfonalát“, mégis Jellasicscsal, Pas-
kiewiczscsel egy sorban említi föl az administra-
tori rendszert; megjjesztve nem egy józan em-
bert, hogy bizony még lángba borít mindent. Azon-
ban finis coronat opus.

A helyzetet röviden s klassikái egyszerűséggel
constatírozá, mondván, hogy a „sajkázásnak vége
van, indítsuk meg a nemzetnek törvényes követelé-
seivel terhelt felséges szent hajóját. Föl a törvény
árboczára a magyar tricolor alatt vélünk századok
óta testvéries szeretetben élt, külön külön ajku nem-
zetiségek zászlóiból alkotott ékes pavillonját, föl a
jog és igazság szentelt vitorláját—hadd dagadjon az
a nemzet közérzelmének óriás fuvallatától, hadd ha-
sítsa ketté a kétkedések hullámaít, hadd fusson be a
nemzet nagy hajója a művelt világ jogérzetének ki-
kötőjébe s nevezzük ezen hajót Teleki László szel-
lemének!“

Mi boldog az, ki ily nagy időkben ilyen calem-
bourokban tud gyönyörködni. De úgy hiszem, kül-
döinek jobb szolgálatot tenne Németh Albert ur is.

ha „a vita hajóját mindenkor az ész fonalán igyekeznek vonni a lehetőségek kikötőjébe.“

Azonban nem volnánk keleti nép, ha nálunk ilyesmi is nem találna csodálókra, dicsérőkre.

Mert a politikában ép úgy vagyunk, mint a szépirodalomban. Azaz hiányozván a kritika, hiányoz a közérzetben a dolgok helyes mérve. Ha valaki általában uralkodó, fölületes eszméket, de minél nagyobb szózáporban kiszélesítve mond el, ez éppen annyi dicsőséget arat, mint mikor más ihlettebb szellem a situatio mélyét ragadja meg, s egyszerre alakot, szavakat ad annak, s mintegy varázsütéssel köztudatba viszi át, mi eddig csak homályosan s egyedül a keblek mélyében derengett.

És mint tartalomra, úgy modorra, s alakra nézve is hiányoz nálunk a kritikai mérv. Hogy remek utczai haranguirozás, vagy egy dáridóban dicsőséges toast nagyon helytelen mint országgyűlési beszéd, erről úgy látszik még nem sokat gondolkozott nálunk azoknak is egy része, kik különben bizonyosan csakának tartanák a kiegészített országgyűlést is, ha őket nem választották volna bele.

A mily kitűnő lett volna utczai harangue minőségben Németh Albert dagadó dudája, ép oly mulatató toast leendett G r a b a r i c s Ernő nedélyes mondókája valamely megyei lakomán, hol, teszem, két párt fusiója igen sok bor diffuziójával ünnepeltetnék, s az eszmék és dolgok confuziója utóbb senkinek sem tűnnék szemébe.

Grabarics Ernő humora előbeszéde elején a változás kellemével hatott a hallgatóságra, s legkevesbé se lett volna helyénkivüli. Szerencsétlensége csak, hogy a Horátz-féle „sunt certi denique fines“ nem jutott eszébe s meg nem állapodott azon határ előtt, hol a nedély bohócsággá fajul.

Mert valamiut a pathos, úgy a tréfa, vagy nedély sincs kizárva a parlamenti szónoklatból. Legkevesbé az utóbbi; minthogy a nedély (humor) bármi nevetető, mindig komoly alappal bír, s belőle természetes átmenet van a legmagasztosabb hangulatra is.

Azonban Grabarics ur addig humorizált, míg utóbb lehetetlen volt oly komolyan beszélnie, hogy komolyan vegyék. Ott is nevettek utóbb rajta, hol maga se szerette; s indítványa, beszédének végén, farcenak tekintetett.

Mi a parlamentarís modor? mi nem? azt igen könnyű eltalálni. Érzéstünk mondja meg. Például: midőn egy derék s igen komoly szónokunk a legkomorabb képekről egyszerre ily trivialis hasonlatra ugrott át: „bor helyett sört akartak adni; töltött káposzta helyett Schmarnt!“ — mindenki érzé, hogy a szónok valami önmagához nem méltót mondott.

A parlamentáris modor nem képez specialitást, melyet tanulni kell, s negélyezni lehet; se nem kell pedanteria hozzá; sőt ellenkezőleg a tanári fesz szintén inparlamentáris fogna lenni. Hanem csak illedelmes, méltóságos, s főleg mérsékelt modor. Nem fehér nyakravaló s fekete frakk, mi inasoknak oly jól áll, hanem csak tisztességes öltözet. Megfér azzal

minden pathos, élezt, nedély, gunyor; csak hogy mérsékelve azon méltóságos érzet által, hogy oly testület körében vagyunk, mely egy nagy nemzetnek törvényeket alkot.

Van valami abban, mi mindenek fölé helyez egy gyülekezetet: hogy az egy ország törvényhozó teste! Az nem casino, de még nem is megye, hol még mintegy családunk körében vagyunk, s közelálló ügyeinket intézzük. „Wir Mädchen unter Uns.“

De hagyjuk az elmélkedést; hanem minthogy épen az inparlamentaris jelenségekbe belejöttünk, igazságtalanság volna tisztelettel meg nem emlékezni Sárközy Józsefről, ki körülbelől úgy beszélt hozzánk, mintha presbiterialis gyűlés volnánk; s a biblián kívül más könyvet nem is ismernénk. A nagy fülekről, a nem tudom, kinek torkába akadt csontorról, s az azt kivenni invitált gólyáról (ez t. i. az országgyűlés! sublime hasonlat) kiadomázva magát, utóbb azon nevezetes eseményt, melyről oly kevesen tudunk, tudniillik, mint nyelte el Jónás a csethalat, vagy megfordítva, és aztán miképen adta ki ismét? élethiven illusztrálta, úgy hogy mindenki megérthette. Ninivét, s még néhány, Istentől elrugaszkodott várost is csatarendbe állított a „gyászos rendszer“ elleni hadjáratában. Utóbb már Andrássy Gyulát is csethallal hasonlítá össze, mondván: „a mi gróf A. Gy. hasonlatosságát illeti a csethallal;“ a mit sok szép delnő, hiszem, hogy komolyan aprehendálni fog tőle.

Hanem hiszen eme bibliai eruditió ellen is kaptunk ellenmérget Rousseau contrat sociáljának rövid kézikönyvében, melyet B u z n a Lajos képviselő adott elő magyar nyelven.

Igen szép könyv az a contrat social; s oly sok gyakorlati hasznót árasztott az az emberiségre! Például hol volna ma Angolország, ha e tanokat követte volna?? és mily boldog égalité, liberté fejlődött ki Franciaországban!? Az efféle népfölségi lirim-lárum hajszálat se mozdíthat a mi ügyeinken; sajnos, nem vagyunk ám a levegőben, mint Mahomed koporsója, hanem bizonyos concret viszonyok közt élünk. De Buzna Lajos ur, úgy látszik, a legmagasb abstractiók eszményvilágában él, csak is innen magyarázható, hogy Deák Ferencznek válaszolva azt mondá: hogy az országgyűlés önmagától jött össze; s ő, Buzna Lajos, csak Pesten tudta meg, hogy nem a 48-ki alapon hívták össze az országgyűlést. Igy járnak az ábrándozók.

A felhozott inparlamentáris jelenségck ellenében ugyanaz napon parlamenti mintabeszédeket is hallottunk a művelt elméjü Gorove Istvántól, a hófejú és lángszivü Szentiványi Károlytól, ki pedig elég paprikásan szólott; továbbá Andrassy és Széchenyi grófoktól, kikről majd utóbb.

Ugyanazt mondhatnók Trefort A. beszédéről is, ha szerepéből ki nem esve, azt nem mondja, hogy a „helytartó tanács magyar nyelven folytatja a Bach-rendszert.“

Ilyesmi valamelyik minorum gentium szó-

fujtatótól mondva, szót sem érdemelne. Hiszen a „mob“ nem tudja, zugirók nem sejtik, sőt a történet pártatlan buvárai is vajmi ritkán képesek azon mindenütt, de legfőképen monarchiákban rejtélyes lény titkait kifürkészni, melyet kormánynak neveznek, és így azon gyakori eset lehetőségéről meggyőződni, miszerint voltak s vannak miniszterek és kormányférfiak, kik éppen ellenkező elveknek lőnek áldozatai, mintsem azok, mikkel a nép gyanusítá s avatatlan politizálók vádolák.

Politikailag mivelt ember tudja, hogy a kormányzók közti hosszú viszály, fegyvernyugvás, kiegyezés, önkénytelen engedmény, egyesek feláldozása, s legkülönbözőbb befolyások szülik többnyire azon tényeket, mikért mindnyájan egyenkint s együtt tétetnek felelősekké! De a mi különösen a magyar kormányférfiakat illeti, állásuk, bajaik, küzdelmeikről még a verebek is csiripolnak a háztetőkön.— és azokról Trefort ur ne tudna?

Hanem a legközelebbi napokban is kaptunk némí elégtételt sok méltatlanul ránk nehezedett szóno-ki lavináért.

Érdekes volt B e n i c z k y Lajosban látni a tót fellengésnek magyar szívóssággal s erélylyel való egyesülése mily nemes eredményt szül. — Mint lehet egyszerűséggel, benső tüzzel hatni, T ó t h Vilmos is megmutatta. — Hogy a humor, magasztosabb lendület nem helyénkívüli a törvényhozó teremben, és hogy költők sophismákhoz is értenek, ha kell, megmutatta szeretett J ó k a y n k.

Böszörményi László — bösz politikus. Szilvából csinált karácsonyi ördög. Azt himnők megesz; pedig őt eszik meg. Tündököl a jó akarattól pezsgő, de tapintatosságukkal saját pártjukat gyakran megrettentő, különben népszerű és nálunk mindig szapora szónokok élén.

Latinovics Vincze, menykő mérges legény. Bele kap sorban mindenkibe.

Leteszi Deákot.

Kiforgatja Eötvöst.

Megczáfolja Somssichot.

Tönkre teszi Lónyayt.

Megbuktatja Klauzált; — és eltemeti az egész házat a karzatokkal együtt a Tiszaszabályozási társulat által sem fékezhető szófolyam áradatával; és a fuldokló publikum kapkod valami után, mibe kapaszkodjék; de még szalmaszálat se talál.

Das Wasser hat keine Balken; mondja a lipcsei népdal.

Missich Imre beszéde is oly rohammal fut, mintegy megakasztatlan kerekü kocsii meredek uton.

Mélyége sem mondható fárasztónak; ámbár mind cszme, mind kifejezés tekintetében megmarad a juste milieu, s tisztesség színvonalán.

Ezenkívül szép ember, kinek szakálla fényes fekete asztalkendő gyanánt terfíl el mellén, s nem kétlem fehér női ujjak superbe játékszere.

Tisza László — nem Kálmán; s aligha lesz nagy politikus; de magyar lélek.

Vajay Károly megyéjében nullitás, az országgyűlésen capacitás. Azaz, hogy ő legalább an-

nak tartja magát, mert szükségesnek tartja minden tárgyhöz annyiszor hozzá szólni, a hányszor a ház szabályai engedik.

Bobory Károly „a czeplédi pap.“

Im Schatten kühler Denkungart,

Vernunft mit Gemüth gepaart,

Des Lebens Unverstand mit Vehmuth zu geniessen,

Ist Tugend und Begriff!!

Vályi János mint iskolás gyermek lopva olvassa el beszédét, egyedül azon okból, hogy otthon küldői is olvassák majd, hogy ő is szólott.

Balogh János, nem hiában balog; az esze is balfelé jár, s ki utána indul, balul jár.

Zsarnay Lajos: akármit főz az alsóház, — ő mindenben kukta.

Az országbirói értekezlet munkálatának tárgyalását sokalván, azt mondá, ő e dolgot négy óra alatt el tudná intézni.

No, ha már ily genie Zsarnay bátyánk, akkor nem is tudom, mire való az az országgyűlés? minek is az a 48-ki felelős miniszterium?

Nevezze ki ő fölsége Zsarnayt totum facnak, rendbe hozza ő az ország dolgát legfőlebb nyolcz nap alatt.

Ezután kikölesönözzük Törökországnak, ott is volna mit elintézni hamarjában.

Azután elküldjük Olaszországnak, holugy is érzik Cavour hiányát.

Szóval, mint csoda-orvost bérbe adjuk a beteg-államoknak sorban.

Jól megfizettetjük magunkat érte.

S miután így capitalisáltuk nagy hazánkfiát, elmondja róla a történész, hogy ő a haza capitalis embere volt.

Talabér Lajos, szükségesnek tartja tüzetesen és mint összefüggő dolgokat junctim tárgyalni a perrendtartást, s a keleti kérdést; még pedig azért, nehogy „a nemzetek szabadsága a semmiség örvényébe elmerüljön.“

Vidacs János a gazdasági gépekhez jól ért. Annál kevesbbé az államgépezethez.

* * *

Miután e nagy képtárba vezettelek, bocsáss meg nyájas olvasó, ha kissé kipihenünk.

Meg kell a nélkül is vallanom, úgy érzem magam, mint valamely gazdag képtár ciceronéja. A képek érdekesekek; de igen számosak; soká egynél mulatni nem lehet; és így vagy a fölületesség, vagy az untatás hibájába kell esnem. De azt tartván — tous les genres sont bons, hors le genre ennuyeux, — inkább csak átfutok olvasómmal a képgyűjteményen, csak egy-egy szembeötlő mellett állva meg pillanatra.

Ime itt e megragadó kép, e fájó arczvonások, e tengernyi lélek tükre gyanánt mély szemek, — ezen szép férfiarcnak zilált, őszülő, de még eleven nyomai; — ezen, csak nagy orátorokat jellegzőn kifejtett szájizmok; fölöttük a gondok és gondolatok tusájától kiszélesedett homlok; — az egész a testi inség s lelki fönség kifejezése, — spanyol iskolabeli kép; egy bölcs remete, vagy martyr. —

Ha e kép megszólal, a szónoklat csodái áradnak ki belőle; elragadja a sziveket a nemes érzelmek vonzereje által; önmagára büszkévé teszi az észet, hogy ily eszméket bir fogamzani: s a nyelv bűbája által tetőpontra emeli azon harmoniát, mely a költők és művészek ideálja. Igen! beszéde hallatára százszor fakad ki a megfeszített kebelből e fohász: mily érzés! mily érzés! mi nyelv!.. Meg sem nevezem őt; van-e magyar, ki nem tudja, e széles hazának ki legyen legmélyebb s legékesebb szónoka? kit Ürményi József szellemdús finom beszédében „arany száju“-nak, a mi „aranszáju Jánosunknak“ nevezett el!

* * *

Amott azon vállas, erőteljes alak; egészséges széles s nagy-vonású arczával, melyen keresetlen gúnymosoly ütötte föl állandó lakhelyét; fekete szemével, melyből jószág sugároz s nyers erély villámlik ki egyszerre; — Mirabeaura emlékeztető makacs nagy fejével; — melyre csak annak paróka-sörénye kell, s kész az oroszlánfő; tartásában s mozdulataiban bűszkeség és pongyolaság, mit helytelenül, de sokan tartanak gögnek.

Ez talán Nyáry Pál? Körülbelől.

Ő a legkülönösebb ellentét személyesítője.

Nincs az országban s annak központján népszerűtlenebb ember mint ő; s mégis egyuttal a legnépszerűtebbek egyike. Legalább azt mondhatni róla, hogy october 20-ka óta közigazgatási állásban hatályosabban senki se működött nálánál országszerte;

mit népszerűség nélkül lehetlennék tartunk. Ő reá illik azon iskolai sorites: filiulus meus imperat matri, mater mihi, ego urbi, urbs Europae, Europa toti orbi, ergo. . .

Ő Pest vármegyének nem örökös, nem született, hanem választott ura; a mit ő akar, azt Pest-vármegye elhatározza; mit Pest megye határoz, minden hatóság elhatároz; ergo Nyárius meus imperat toti orbi!

Vagy is ő kicsinyben s a kicsinyeseknél nem kedvelt; de nagyban népszerűti.

Mondják őt sokan zsarnoknak; pedig az egész vád titka csak az, hogy erős-akaratu ember az élet minden körében, többé kevesbé elismerten vagy lepel alatt zsarnoka másoknak. Erős akaratához pedig tiszta józan ész s közigazgatási szervező tehetség járul; mely legalább a megyei élet elég széles terén már a nagy vízözön előtt is, ámbár oct. 20. óta a desorganizálásban is kitűnt.

Mindezeknél fogva a mondó vagyok, ha ő egy évig belügyminister: a Pesti Hírnöknek legalább hatezerre szaporodnak előfizetői. Egygyel több ok lenne arra, hogy Török János barátom is titokban kibéküljön a ministeri rendszerrel; azaz majd csak akkor opponáljon ellene, ha meglesz.

Nyáry nem szónok; sem hangműszere, sem szellemi termékenysége s volubilitása nincs e művészethez.

Vajjon politikus-e? nehéz elhatározni. Ő a táblabírák javához tartozott; s nagy könyötiséggel emelkedett a koreszmék mind magasuló színvonalára.

Oppositio is volt mindig; csak futólag a közvetítés embere. Keserűség maradt-e ennek emlékéből benne? — vagy a viszonyok tényezőit látja-e lényegesen változottaknak? — nem tudom; csak azt tudom, hogy ő oly rendületlen nyugalommal eszi fagyaltját, mintha a jövőt schwarz auf weisz biztosítva hordaná oldalzsebében.

Vajjon pártfőnök-e? még nem lehet tudni, ám-bár Bónis Samu szolt valamit pártokról. Annyi áll, hogy ha ő pártjának nem főnöke: igen hatalmas pártfőnöknek kellene annak lenni, kinek vezérlete alatt Nyáry a pártban külön állást ne foglaljon el.

Ő a multból hoz nevet magával, melynek még jövője van.

Kinek multja nincs, és kétségtelen talentoma daczára is politikai jövőt nem biztosíthatni — az:

V á r a d y G á b o r; halvány, szellemes, s érdekes sólyomarcz.

Ő a mult s jelennek sajátos összetétele. A multból hozza a régi gravaminális ellenzék gyanakodásait, érdekességét, s mondhatni előitéleteit; de összekötve modern eszmékkal, a kor uralkodó elveivel s irányjaival.

Ő a határozatiak fő csatára, nagy módosítványozója; nem erős de csengő organummal, non suaviter in modo, és még is fortiter in re ékesszólója.

Logikai fő; látszatra higgadt dogmatikus; de, ki még is vagy a szenvedély szolgája: vagy szenvedély által szolgáltatta magát.

Mindenesetre kiváló tagja parlamentünknek; de mindent összevéve inkább ügyvédi, mint államférfiúi tehetség; inkább pártember, mint politikus. Több benne az idiosyncrasia Deák ellen, semhogy őt megérteni képes volna.

Horváth Boldizsár ellenben a fölirati oldalon levő tiszteletre méltó politikai, s párját ritkító törvénytudói kapacitás; ki a parlamenti szónoknak is kellő anyagát s formáit birja.

A táblabirói világból említhetnök tartalmas beszédeért a tisztes Sárközy Kázmért; az országos Bónis Samut, kinek beszéde tanuskodott a régi jó iskola mellett; ámbár „a pártmanoeuvre“ elleni kifakadásával azt is megmutatta, hogy a vér vízzé nem válik. Említhetnök a régi jó világ tisztelet-gerjesztő emlékeit, az országgyűlési jegyzők Nestorát Hunkár Antalt, s a hosszú ezüst fűrtű, festői aggfejű Bernát Zsigmondot! De ilyen a világ folyása — még a tárczairó sem szeret soká mulatni az öregekkel; s másokat keres föl.

Ámbár hiszen Patay István se mai gyerek; hanem van benne annyi paprika, hogy Alsó-Ausztria összes fiatalágát föl lehetne vele tüzelni, a mi mellesken mondva, nem ártana nekik.

Ő legjellemzetesebb korkép azon volt honvédek között, kiknek képviselőkké választását oly zokon vették a jámbor bécsi lapok. Pedig éppen ezeknek kellett volna örülniök, mert ritka katona jó politikus. Máskép

okoskodik az olyan ember, ki lőport reggeliz, golyókat vacsorál; mint a salonokban elidegesedett diplomaták, s az író-asztal mellett halványult exprofesso politikusok.

„Nem kell sokat beszélni; hanem vágni ütni! ha nincs is fegyverünk, van az ellenségnek! . . . A ki pedig nem így gondolkozik, az hazaáruló; és punctum.“

A menekültek legjellemzetesebb képviselője Jám bor Pál: arcza szende és halvány, mintegy még mindig a haza után epedő fájdalomtól átszellemült; hangja halk, mintha suttogáshoz szokott volna, kinek kiáltani nem volt szabad. És a gyöngéd költői külsővel valóban öszhangban van tiszta lelke, mely őt az egyház méltó tagjává avatja. Sajnálom, hogy akarata ellen bár, politikára adta fejét; mert e pályán bármit tégy is, nem fog mindenki szeretni; — holott ő valóban mindenki szeretetére méltó.

Nem csoda, hogy a politikában is csak költő ő; pedig az ember akármi legyen is, de az, a mi, legyen egészen; ő sokkal szelidebb, lágyabb s tellegőbb lény, semhogy szellemi tevékenységének honos tere Machiavelli tudománya legyen.

Pedig akármit mondjunk is, a kiben egy kis Machiavelli nem lakik, abból soha se lesz nagy politikus.

A képviselőház legeredetibb jelenségei egyike Madách Imre. Szőke haj, szláv-jellegű arcz, chinai

lekonyuló hosszú bajusz; de magyar kebel; s európai műveltséggel táplált fő.

Szónoklata nem lángol, hanem csendes tűz, mely koronkint egyet pattog; s akkor a legeredetibb ötlet, vagy egészen új zamatú phrasis, drastikus, de nem rút kép pattanszét a meglepett s nevető hallgatóság előtt.

Ki beszédét elolvasta, látni fogja a különbséget közte s a tulajdonképi phrasis-faragók között; s ez az, hogy az ő képei nem keresettek, hanem természetes formái eszméinek; s virágai nem üresek, hanem rendszeren egészséges gondolatmagvat tartalmazók. Ő is él inparlamentaris hasonlattal — de elég tapintattal bir, mintegy kikérni a ház bocsánatát ilyesmire — „egy kutya, csak más a nyakravalója.“ — s ilyen ötletért meg is érdemli azt.

A háznak tán legkevésbé föltűnő egyénisége Zichy Antal. De föltűntek a „P. N.“-ban megjelent cikkei erőteljes magyaros nyelv, s kitételeinek azon szabatossága által, mely csak annak sajátja, ki tisztán gondolkozik. Ő a politikai műveltséghez szükséges általános műveltséggel, finom szellemmel, s azon bátorsággal is bir: kimondani, mit kitűnő elfogulatlansága helyesnek tart.

Beszéde elvileg semmiben sem vált el a képviselőház közérzületétől, s minden színezetű nyilatkozataitól. Csakhogy bizonyos erélylyel nagy súlyt helyezett a formákra, a modorra. Ez csábitotta el a bécsi lapokat, hogy beszéde töredékes táviratát ho-

sannával fogadják, mint a fehér hollót, mely a Reichsrathbai belépésnek előpostája. Már pedig terem Magyarorszáiban sokféle gomba; de nem terem olyan, melynek izlelésétől valakinek eszébe jutna ilyesmit javasolni.

Bezerédy László mivel-modorú, jóltevő jelenség; parlamenti szónoklata tartalomra s előadásra nézve a ritka kivételek egyike.

Kállay Ödön külseje egészséges táblabíró; belseje modern államtan s egy adag mysticismus, hegelianismus. s egyéb ismus.

Beszédének csak töredékét jegyezhetém föl, az összefüggést könnyen helyreállíthatja az olvasó :

„Egész Európában mint coloss állnak a nemzetek. A tudomány, kivált a természettudományok. Uj tanok; régi társadalmi elvek helyett ujak. Keresztény szerelet. E mozgalmak közt Austria. Megakadályozni nehéz.

„E hatalomnak fátum által szerencsétlen helyzet jutott. Mindig szabadságellenes, és mindenütt. Németalföld. — Harminczéves háború. — Lengyelország. — Don Carlos. — Laibach. Verona. Csehország. Történet hajmeresztő. Galicia: rémtörténelem. Hazánk — 300 éves miserabile carmen — kik Gentzből tanulják a politikát. Metternich — Machiavelli. A német ministerek hazánk sírját jó szélesre ássák; nem magunk fogunk beleesni.“

Azonban a sírásás dicsőségét nem akarván egyedül azoknak hagyni, — határozatra szavaz.

Királyi Pál oly egyénekre emlékeztet, minőkkel az életben gyakran találkozunk, kik t. i. nagy

komolysággal szoktak valami balgaságot elkövetni. Ő higgadtan heveskedik. Megfontolva mond megfontolatlan. Midőn improvisálva beszél, kevesebbet harkodik el, mint mikor az íróasztalnál gondolkozva ír. Példa reá Pest városa akárhány föl- le- és körirata, — melyek mindenike rontott.

Ő tud mérsékelten szólni; s drastikus kitételekre erőlteti magát.

Tisztos modorral bír, s népszerűt, vagyis népiest negélyez.

Egészséges természete helyett beteges izgalma követi.

És most jövök a legnagyobb, azaz legmagasabb emberre.

Beszé János termete atleta-magasságu; hangja száz-akós üres hordó kongása; beszéde utfélen szedett virágoktól illatoz, vagy színházi mennydörgés gyanánt zörög, sóhajától léghuzam keletkezik a házbán; s midőn két ölnyire kiterjesztett briaraeusi karjaival a muzeum tereme oszlopaikat látszik megrendíteni akarni, elájulnak ijedtökben a nők. De nem történik semmi baj; legközelebbi pillanatban ismét öszszecsapja kezeit; legfőlebb szomszéd képviselő-társait üti nyakon, azután csinált dühében ágál, mint egy vidéki színész; ujjával mutatja, mint forog az örvény; hátán, hogy hova való a kancsuka.

Hasztalan erőlködnek hazaszéltében a sallangos, nagyszavu s kongó-hangu szónokok; Beszéhez képest csak törpék; — mint Phaedrüs békája hiába fujta föl magát . . . azonban nem folytatjuk a hasonlatot, ám bár az is megbocsátható lenne oly szónok irányában,

ki a magyar nemzetet lóhoz hasonlítani nem átalotta; lóhoz, mely Debreczenben ledobta gazdáját, s kinek aztán, hogy ne rug hasson, kihúzták patkószögeit . . . s kit most az alkotmányosság legelőjére tereltek; az, mondom, ilyen kis lapsus calamit nem vehetne rossz néven.

Hogy mi lehet az a „fából vaskarika?“, Besze beszédéből sejteni tanuljuk. Beszéde elején tragikomikus pathoszában sirással fenyeget; de utóbb folyvást nevetető bohózat; például trágárul megbélyegez egy katolikus hitdogmát, s közvetlen a mellett élteti dicső primásunkat; (mit az ily összeköttetésben meg fog köszönni neki); lónak nevezi a magyar nemzetet, ártánynak a két éjszaki császárságot; bohózáttá travestálja egymásután a legkomolyabb dolgokat, s ha ez egymást érő torzképeken elneveti magát az összes hallgatóság, a ház és a karzat — az elnök azt rójjá meg; a helyett, hogy a szólót utasítaná az illemnek s a törvényhozóterem tiszteletének korlátai közé.

Nincs parlament a világon, hol ily modorban ily dolgokat végig hallgatnának, a nélkül, hogy a „question“ vagy „á l'ordre“ kiáltásokkal félbe ne szakítanak a szólót.

Különben legyünk igazságosak. Besze oly jelenség, melynek az alkotmányos életben szintén van jogosultsága, szerepe. A Beszét jellemző ál-páthosz, a stentori hang, a tevékenység, a néppel bánni s beszélni tudás, jó vezérlés alatt fegyelmezetten nem megvetendő emeltyű lehet alkotmányos küzdelmek-

ben. De ő elfeledi, hogy az országgyűlés nem városi piac, se nem kortes-tanya.

Képzelmelni-e nagyobb malitiát az országgyűlés irányában. mint az fogna lenni, ha Besze ur beszédét németre fordíttatná s az európai diplomatiának megküldené Schmerling, mint politikai érettségünk mérvét; s Bécsben árultatná mint a magyar parlamenti szónoklat mintáját? Die grosse Rede des grossen ungarischen Patrioten Böze—um an kreiczer!

Valóban *difficile est satyram non scribere.*

Említhetném még Domahidy Ferenczet, kinek szónoklata vidéki színházi mennydörgés a „zsarnok gyáva“ ellen.

Említhetnék mást, ki így okoskodik: „gyáva semmirevaló“, ki ez s ezen alapon egyezkedést elfogad. Hadd jöjjön az a provisorium, soká nem fog tartani; s akkor összedől a rendszer. Ennélfogva a fölíratot pártolja; kérjük meg ő felségét: hozza be a provisoriumot, mint hasonszenvi gyógyszer. —

Más névtelen alig várja a provisoriumot, mert hisz az rövid lesz mindazokra nézve, a kik—túlélik. Harmadik névtelen: „már e vita mutatja, mi nagy fontosságot helyeznek abba, vajjon határozat legyen-e vagy fölírat. Ez okból tehát — határozatra szavazok.“

Tehát ha a dolog fontossággal nem bírna—akkor fölíratra szavazna.

Ugy teszen, mint ki nagy esőben esernyővel jár ugyan, — de nem nyitja föl. A z é r t s e.

Végre igen nagyon sokaknak összes politikája ugyancsak e szóból áll: A z é r t s e!

Ő Felsége békülni akar? — Ahá! azért se.

Deák így akarja? — Azért se.

Azt mondják, ha így nem cselekszünk, ismét bajba keveredünk? — Azért se.

* * *

Illő lenne bemutatnom a nemzetiségek képviselőit is.

Természetesen előbb meg kellene magyarázunk, mi az a nemzetiség?

Hanem ezt a „nemzetiségek” képviselői még eddig szabatosan nem definiálván, nálunknál okosabb ember se tudná megmondani.

Fölületes ész létemre a nemzetiség kérdése körülbelől olyforma előttem, mint a babel tornya; némelyek kiépíteni akarják; kiépíthetni hiszik; mások a kiépítéssel nem annyira törődnek, mint inkább annak bibliai eredményével — a fel és szétoszlással.

A magyar politikus, ha okos, egyik felekezethez sem áll.

De ez nem is tartozik talán a dologhoz.

Vannak parlamentünkben a szerb, és a román ajkú honpolgároknak képviselői.

A szerbekéi első rendben:

Ignatovics Jakab; a ház jegyzője; ki is nálunk oly beszéd által tette magát népszerűvé, melylyel a szerbek nevében abominatiót kiáltott a bécsi kormányra, és minket barátságukról biztosított.

Ezért meg is tapsoltuk őt; minek ő annál inkább örült, mert a különben is egészséges tüdőcom-

motio semmibe se került neki. Ihm kost's ka Geld, und uns machts a freud!

Azért a szerbek még is azt teszik, a mi nekik tetszik.

Branovacs ky István idősb, mérsékeltebb, kevesbbé tetszelgő ur Ignatovicznál.

Verthán Endre, a románok nevében szóló, de a románok által desavouált őrmény. Lelktünk szerint beszél, mint Ignatovics. Csak haszna legyen.

Az őrmények, Istennek hála, nem kívánnak territoriumot. Áldja meg az ég őket.

Egyébiránt, hiszen ha kiadjuk, a mit szerbek, románok, tótok, ruthenek, s egyebek publicistái sajátjokként igényelnek, magunknak sem marad, nem hogy még az őrményeknek is adjunk!

Kevesbbé tetszetős, de népöknél alkalmasint nagyobb súlylyal biró román képviselők:

Vlád Alajos—1848-ki emeritus képviselő;

Faur János—49-ben Törökországba emigrált, most krassói alispán.

Mind a kettő jó, Faur plane fényes szónok.

Buttyán Vazul, 1848-ban volt honvéd, ki a románok ellen küzdött; mert ő a Magyarország elleni bűnt a román nemzet elleni bűnnek tartá.

Pedig lelkes román; kül jelensége is nemzeti ty pussal bir. Magas karsu férfi; haja s gyenge szakállá fekete; s halvány arczában vadul villog a koromfekete szem.

Ő figyelmesen hallgatja, mit beszélnek a magyar képviselő collegák; s hol helyeselve int; hol például azon állításra, hogy „48-ban a nemzetek csak

a reactio sugallatára keltek föl, csak a reactio eszközei voltak, hevesen s tagadólag rázza fejét; arca még halványabb lesz; s ököltre szorítja kezét.

Nem oly jó szónok, mint az előbbieik, de legény a talpán.

Pópa György—az erdélyi román jobbágy reminiscentiáit s modern democratiai irányokat szelid marriage civilben egyesítve — a mágnási tábla ellen kel ki.

De már ebben, talán az egy Buzna Lajost kivéve, senkise secundált neki.

Murgu Euthim, 48-ban oda ígért a románoknak erdőt, malmot, fűt és fát; és így népszerű lőn.

Szenvedett tévedéseiért aránytalanul.

Babes Vincze—nemzeténél legtöbb népszerűséggel bír. És úgy látszik értéket tulajdonít ennek.

Ő tractabilis. De a heves magyar vérűek némely tapintatlan kitöréseit szóltanul hideg gunymosolylyal szakállát csipkedve hallgatja.

És e gunymosoly azt látszik mondani: ha így akartok cselekedni, nem lesz jövőtök!

Pap János esperes, jól beszél, legközelebb áll a magyar fölfogáshoz; de legtávolabb népe szívéhez.

Ennyiből is kitűnik, hogy a derék román nemzet derekasan képviselt az alsó-házban mennyiség és minőség tekintetében.

Helyzetök nehéz; de ők bátran s ildomosan viselik magukat, habár kiindulási pontjuk eddig — kicsinyesség volt is.

Képviselő mágnások.

Motto: Harmincz nemes Budára tart

„Harmincz mágnás van a képviselőházban, mit akar az ottan?“ Ezt kérdé mogorván urambátyám, kinek jellemzésére nem mondok egyebet, mint hogy a forró nyári nap alatt is báránykucsmában jár, s a gyászos tizenegy év alatt borotvátlan hagyott összekuszált ősz szakállá öreg legénynek sejtetné, ha az ifjuság pirja nem ékesítené orrát, hangosan tanusítván, hogy

„szeredneyei bort inni valóságos hazafiság.“

Uram bátyám tudniillik még a régi jó világból hozott át némi ellenszenvet a mágnások ellen, részint mert maga is szeretett volna hozzájuk tartozni. részint mivel finomabb, miveltebb lényök genirozta; most pedig a 48 róli homályos fogalmaiban azt hiszi, hogy a mágnások létele tulajdonkép csak concessio; az ember kegyelemből grófnak, bárónak, vagy ha épen már negyven éven túl van. méltóságosnak is czimezi, de csak ugy contre coeur.

Mit akar az a 30 mágnás ottan? Hiszen democrata létére uram bátyám előtt logikailag nincs osz-

tálykülönbség, nincs mágnás; jogegyenlőségben élünk! Vagy azt akarja uram bátyám, ha majd revideáljuk a 48-ki törvényeket, azt is bele tegyük, hogy mágnást nem lehet képviselőnek választani!— Jogegyenlőség legyen, de a mágnás legyen paria.

Lehet-e szembeötlőbb bizonyítványa annak, hogy főaristocrátiánk a hazában valódi alappal, gyökérrel s életképességgel bír, mint azon harmincz egynehány mágnási név, melyet a 48-ki széles alapu választás avatott föl a nemzet megbizottai közé?

Én azt hiszem uram bátyám, ezen formaszertől elégtétellel tartozott nekik a nemzet.

Nem volt-e 12 évig a bérencz hirdapirók állandó vesszőparipája, hogy a civilizáló rendszer egész Magyarországot boldogsággal s elégteliséggel árasztja el, csak egynehány ó-conservatív mágnás, kik a robotot s uriszéket akarnák visszaállítani, a frondeur? csak ezek izgatnak és panaszkodnak?—

Mivel a főaristokratia elsajátítá a haza fájdalmát s jogigényeit—gunynyal ostromoztatott. És most, midőn kistül, hogy viseleteért bizalmával jutalmazá a nemzet, s hogy a főaristocratia nem ápol cast-érdekeket, nem vál el, se ki a nemzettől: nem mondják-e vitéz hadi parancsok, s félhivatalos firkák zsibárusai, hogy a magyar mágnások gyávák, kik nem merik magukat ellentétbe tenni a tömeggel?

Ni tant d' honneur, ni tant d' indignité!

Nemzetünknek a szép és rut, gyász és öröm árapályában változatos története kevés oly érdekes s észlelésre méltó szakaszt mutat föl, mint aristocratiánk specialis története egy század óta.

Mint tudjuk, nemzetünknek nyelve iránti öngyilkos közönye, a deák nyelv százados bitor uralma, utóbb német befolyás, s főleg Mária Theresia dicső királyunk női eszélylyel számitott csábeszkezeikövetkeztében főnemességünk annyira elnemzetietlenedett, hogy a magyar szó, Széchenyink szavai szerint, már csak a konyhában s istállóban volt hallható; a magyar mágnás csak Bécsben volt „otthon;“ s e császári székvárosban magyar gróf királyi bőkezűsége alapított német színházat, s német színészek számára nyugdíj-intézetet; és az előttünk élt nemzedék hercegein, grófjain, főurain az ünnepeken fölöltött magyarruhán kívül semmi se volt magyar: ki hitte volna, hogy néhány évtized alatt a germanisálás ezen óriási vívmánya mint délibáb el fog tűnni, s a korcsoknak hitt apák egy daliás, nagyobb részét mivel s testestül lelkestül magyar nemzedéket hagyandnak maguk után, mintegy expiálni akarva a mulasztás bűneit, miknek vádjá lelkeiket üldé?

Mi nagyszerű hódítás, fegyver nélkül! De ha a bécsi kormány agressio helyett folytatja elaltató politikáját?—ha tüske, tövis és vas villával föl nem izgatja az indolens ázsiait nemzetisége öntudatára s féltékenységére? ki tudja, nem állnánk-e ma mi is oly csehül, mint a csehek?

Ez, mondom, a históriának tanulmányra méltó jelensége, melybe most nem szándékom belemélyedni. Csak fölületesen érintem, hogy e csodaszertü változásnak főtényezője volt a k o t m á n y o s életünk. Ez varázsolta át aristocratiánkat: ez vonta vissza s

kötötte le a hazához; ennek csöppeninti de folytonos behatása nemesítette s magyarosította meg újra.

Csak is alkotmányos szabad országban van aristocrazia, mely e névre méltó. Absolutismus alatt a nagy czimüek csak a legelső sorban álló, legfényesebb szolgák; de nem aristocraták. Tessék Oroszországra nézni! A németországi, Krähwinklségbe nyakig merült, szegénységét vagy jelentéktelenségét családja árnyába rejtő,—inasnak gögös—urnak inasos aristocraziáról, a torzkép souverainektól kezdve a kis káposztaföldes junkerig hallgatok.

A Lajthán tuli főaristocrazia is illustrálja ezt.

A Lajthán tuli (cseh-német) főuri rend nagy része mivel, szeretetre méltó gavallér. De solid tanulmányal vagy épen politikai érzülettel s készütséggel bíró egyéneit ujjainkon tudnók elszámlálni. És ez természetes. Mert elvontan attól, hogy nagy része nem ősi, hanem hivatalnoki-aristokratia, nem is lehet egyéb mint másutt is, a hol a bürokratiai absolutismus győzött.

Nyilvános életben nem levén szerepe, nem levén befolyása semmire, egy kis Kreiszkomissär hatalmasabb levén nála, vigaszt hiúsága csak elzárkózásban keresett, melynek chinai falain belől nem volt helye senkinek, ha kék vér nem folyt ereiben, s annyi őst nem tudott fölmutatni, hogy csillagkeresztes dáma, kamarás és a többi czimre igényt tarthatott. Semmiségének érzete ellen mesterséges dicssugárt vont maga körül, hogy a tömeg abba be ne láthasson.

Mi természetesebb, mint az, hogy vonakodik a

külvilággali érintkezéstől. A gróf ur talán tehetne valami jót, kivívhatna egy közhasznu eszmét, segíthetne vidékén, ha hazáján nem, vagy legalább egyik másik jó emberén; de akkor beszélnie kellene a Bezirksvorsteherrel, komázni vagy összeveszni a Statthalterrel; utóbb tán még audientiára menni valamely plebejus ministerhez, „fidonc!“ Azt nem teszi. Hanem ir nagynénjének, ki az udvarnál valami, hogy szóljon X. ő hercegi magasságával, kinek mérsékeltén apanagirozott másodszülött fia Sectionsschef a ministeriumban; ha ez nem használ? . . . „Kedves barátom, nem segíthettem önön!“

Ha hozzá méggy reggel, te, ki nem vagy véletlenül czimzetes, hanem bármi érdemnél fogva a jobb társasághoz tartozol, bejelenteted magad; — a komornyik visszajő, s tiszteletteljesen elvezet a salonba, kis várakozásra kérvén, mert ő magassága vagy méltósága épen reggelinél van. — Soká nem fogsz várni, mert ő magassága sokkal udvariasabb, sem hogy ily esetben ne sietne reggelijével.

A magyar mágnás ily esetben a reggelinél fogad, megkérdez, nem tartasz-e vele thea és sonkában? s ha nem, szivart gyujtat a szádba, s kedélyesen reggelizve szivarfüst mellett végzi veled teendőjét.

A magyar mágnás, ha célja van, kivált ha közcél áll előtte, kezet szorít füvel fával, addig meddig barátságos akárkivel, kit használhatni vél; korteskedik alól fölül; szóval a gyakorlati tett embere, alkotmányos élet növendéke. Aztán vannak közös érdekei minden osztálylyal; a megyében a politikai

élet érdekei közel hozzák, s együttességbe gazdaggal szegénnyel; valamely társulatban az anyagi érdekek hozzák gyakori érintkezésbe bankárral polgárral; ő maga gazda, gyárnok, részvényes, hirlapíró: —megannyi connexio. És így nem csak vele egy rangu, nem csak a birtokos nemesség, (mert nálunk ugy sem volt oly nagy válaszfal nemes és főnemes közt) hanem mindazon kortársaival, kik bármi czimnél fogva a közéletben kiválóbb szerepet játszanak, bizalmas viszonyba jó, s te-tu pajtásokat, sőt benső barátokat számlál.

Lehetnek ugyan nálunk is a Custine által megbélyegzett orosz aristocratia egyes példányai, kiknek finom modora mögött durva gög, kül-fénymázuk alatt romlott sziv lakik; orosz civilizatio, lakirozott bagaria. De igazat szólva aránylag legkevesebb a főaristocratianban, és inkább a kissé alsóbb rétegben előforduló majmaik, torzképeik, t. i. a fertálmágnások ismeretes fájában.

Ezekkel ellentétben azonban létezett a mult időkben egy specialis neme a főaristocratianak, mely külsőleg az alsóbb nemesség durvaságát képviselé, mert tivornya volt időtöltése, s nyers tréfák élvezete; — mig romlatlan keblében honszeretet, közügy iránti önzetlen részvét, családja s barátai iránt tüzpróbákat kiálló ragaszkodás honolt. Faragatlan gyémántok; a magyar ősjellem képviselői oly korban, melybe az már nem illett; hős vértől tuláradó nemzedék, oly békés időszakban, midőn hős vérnek hivatása nem volt, s csak kicsapongásokban kelle kitörnie. Ezen erőteljes faj egyes kiválóbb képviselőinek nevei és

tetteik ma is élnek adomákban a nép száján, s legnemesb typusa volt az idősb Wesselényi Miklós, kit oly halhatatlan módon ecsetelt Kemény Zsigmond a magyar szónokok könyvében. De e faj már a civilizatio fuvalmára eltűnt.

Általán azonban ma is lelhető a mivelt magyarban valami saját nyíltság, egyenesség, modorában a büszkeséggel vegyült oly fesztelenség, mely a szemlélő idegennek ma is föl fog tűnni, mint föltűnt Varnhagen von Ensenek, ki a bécsi congressus után járt hazánkban, s ezen a magyar és más nemzetekbeli főaristocratia közt levő különbséget emlékirataiban szellemdusan kiemelé.

Egészben véve aristokratiáról szólva, nehéz a közélet, melyen elkerülhetni a hizelgés, vagy igazságtalan ellenszenv vádját; mert e részben a demokratiai előítéletek korszerű bölcsélet álarcza alatt még nagyok. Uram bátyám még mindig fél, hogy tulnyomó hatalomra vergődhetik az ős aristocratia. Őcsém uraimék pedig plane nem tudják összhangba hozni a kor nivellirozó eszméivel.

Az idő azonban ellene van. A gyárok hősei, az ipar lovagjai, a tőzsdék hercegei vetélkednek vele, sőt túlszárnyalják jövedelemben; az értelmiség is új elemeket hoz a fölszínre; a demokratiai elv uralomra kerül itt is, ott is; új pór-aristocratia támad; képviselői szintoly gőgös exclusivek kezdenek lenni, mint amazé voltak; a világ folyása tovább megyen nélküle is, ellene is; országok bomlanak, legitim trónok inognak, vagyonközösségi vágyak mutatkoznak, óriási eszme-, érdek- s népmozgalmak, mint tenger moraja zúgnak

a közel távolban . . . higgye el urambátyám : szánom az aristocratiát ; gyakran úgy rémlik előttem, mintha ezt is, azt is genirozná a grófi czim ; mintha engedelmet kérnének, hogy oly bátrak még létezni!

És, mint mondám, sok országban ez megfogható, s a nyugtalan öntudat műve.

De a magyar aristocratiá öntudata tiszta.

Ő nem vált el a nemzettesttől, nem alakult casttá békés időben, hanem osztá fáradalmaait a béke műveiben ; nem hagyta cserben a nemzetet később, hogy küzdjön, a mint tud, míg ő maga az epicureismus boldogságát hajhászta. Ő tett, fizetett, veszélyeztetett vagyont, vért, száműzetést. Együtt bukott, együtt szenvedett, ismét együtt, sőt első sorban küzdött, együtt emelkedik a nemzetel . . . valóban neki nem kell engedelemért kunyorrálni a democratia szelleménél, hogy még létezni bátorodik.

. . . Ah, bocsánatot kérek, most veszem észre, mennyire eltértem tárgyamtól, tulajdonkép a népképviselő mágnásokról akartam szólni. De tán ezen unalmas általánosságok sem fognak korszerűtleneknek látszani ?

* * *

Erőgtönzött silhouettekben, mint mondám, nem oly könnyű kikerülni a hizelgés vagy igaztalan ellenszenv vádját ; de megvallom, midőn a képviselőházban levő mágnásokról szólni akarok, nem kell attól tartanom, hogy, mint Börne mondá, az igazság a legnagyobb gorombaság.

Élükön állnak például oly nevek, melyek nem csak az ősök által reflectált dicsőségben, hanem a közéletben, a tudományos, hirlapirói, szépirodalmi téren korunk keresztlevelével: önszerzette érdemmel fénylenek; és czim nélkül is a haza aristocratáihoz tartoznának, mint gróf Dessewffy Emil, báró Eötvös József.

De az ifjabb nemzedék is dicsekhetik nemzetképviselői czimekkel, mik becses „ráadások“ az öröklött czimre.

Gróf Andrássy Gyula első rendben emlitendő; hazafiui jellemes át meg át „nobilis“ lényé érdemessé teszi Shakespeare klassikai mondatára: tetőtől talpig férfi!

Szónoki tehetsége ritka; elméje széles látkörű, bel-, s mint beszéde tanusítá, kül-politikai ismeretei gazdagok, iránya gyakorlati, mi kell több mindehhez? mi egyéb, mint rendes viszonyok, midőn minden talentom megleli üdvös tettkörét, míg most ezen örülő bábélben ugyanegy hivatása van a lángésznek és az automatnak: bekötött szemmel találgatni, lekötött kézzel várni.

Báró Podmaniczky Frigyes azon jelenségek egyike, kiket ha egyszer lát az ember, többé el nem feled.

Ily, mondhatnám, praegnans alakok első látásra okvetlenül vagy rokon- vagy ellenszenvet szoktak költeni. Az ő sajátsága, hogy rendszeren az elsőben részesül.

Ha rajzolni tudnék, ő hálás tárgyat nyujtana; mert nehéz a mindennapi arcot, könnyű a jellemze-

test ecsetelni. Ő fiatal korában tán kereste a különziséget; de ha ma már nem ront is el annyi angol papirpát, mint hajdan, és egyéb dolog is jár fejében mint valamely klasszikus szabásu quasi angol mintaöltözet kicomponálása, melyre szájtátva megálljon a váci-utcai mob: mindamellett s annak daczára a két haza legeredetibb jelenségei egyike.

Magas, szikár férfiú, a szokéhe közeeledő hajzattal, melyről ha tudnám, hogy hölgyek nem méltatják-e soraimat olvasásra, megmondanám, hogy mint-ha fogyni akarni szándékozni készülne; nagy boltozatu homlok, mélyen fekvő szem, melyről nem tudni: kék, szürke vagy fekete-e, de tüzes; kissé konyult orr, melyről nem kétlem, hogy azt a boldogult Bezirksamtsactuar a passirscheinon a r á n y o s n a k mondá; a hosszudad arcot két oldalon hatalmasan kitörő angolos pofaszakál diszesíti, mig a széles száj ajkait kis bajusz árnyalja be. Ez egy Van Dicknek való arc; tele causticus különösségekkel', miknek összzhatása jótevő.

Miért foglalkozom vele hosszabban, annak oka egyszerű; mert — bajtársak vagyunk. Ő is író, mely névre maholnap nekem is jogom leend. Csak is ennyiből bajtárs, mert az író bajából neki tulajdonkép nem sok jutott. Utiképei józan észlelést, mint regényei, ha nem is mély, de helyes érzést tanusítanak; modorában uri könnyedség, s mivel humor uralkodik, s ezen modor az, melyért műveit nyereségnek tekintem irodalmunkban, hol annyi szép talentom eltéved a genialisnak hitt extravagantiák, és a magyaros humornak tartott póriasság negélyezésébe

Valamint az irodalmi házalóknak nem tetszett, hogy a báró regényeket is ír, s concurrentiát csinál a piacon: úgy voltak képviselői föllépésekor is, kiknek nem tetszett, hogy már most politikus is akar lenni, s kérdék, mi joggal? Pedig az régen volt, midőn a báró velem egy kocsmában szenvedélyesen korteskedett, s pitykés spencerben, hatalmas ordítással capacitálta a kissé elkábult bundás karokat és rendeket, miszerint csak K. . . L. a mi emberünk, mialatt folyt a bor mint tenger.

A mint is különösségei egyike, hogy gyenge hangja daczára alig vetélkedik vele valaki a kiáltásban; — s így mind külsejében mind szellemi hajlamaiban összefoglalva különzségeit (például első utja Oroszország volt), fogadni mernék, ha zenész leendett, a vadászkürtöt választotta volna hangszerének.

A politikai pályára azonban nem az említettem fiatalkori kortes-jux jogosítja; ő ahhoz általános műveltséget, s ha nem tudományt, de ismereteket hoz; hoz eszméket, nem merev maximákat; s mi mindig és mindenütt a fődolog: józan ész. Nézetem szerint pillanatnyi politikája, mint pártrokonairól általán mondható, inkább az érzemények, mint a számítás eredménye; más azt mondaná: tulság; de a tulság relativ fogalom, s erről nem lehet vitázni. Én azt mondom: elfogultság.

Gr. Károlyi Ede át van hatva a koreszméktől, csakhogy azok képzelődései által potencirozottak. Az állambölcsélet legmélyebb rejtélyeivel, s a politika legveszélyesebb tanaival játszik, mint gyermek a tüzzel. Nemes természetében mindenből csak

a szép cristallizálódik. Kiábránduláson kellene átmennie neki is mint sokaknak; melytől egyébiránt aligha fogja megkimélni őt is a kérlelhetlen sors.

Azt hinnők, ily hajlamokkal politikai optimis-musnak kell összefüggni?

Nála ellenkező az eset, ő a hazai politika egén feketén lát; legalább az ő politikája a kétségbeesés politikája, s nem egyéb mint bukásunk anticipatiója. Ő úgy tűnik föl előttem, mint némely, az alkudozáshoz nem értő vevő, ki az eladónak mindjárt előre a legnagyobb árt ajánlja. A mit kétségbeesésből tenne más, ő megteszi de bon coeur. A legrosszabb, a mi érhet, ha megbuktunk: ez neki programja. Megosztja az egységes Magyarországot, s csinál belőle foederált Hunniát.

Tiszteljük a grófot, de ne vegye rossz néven, ha programjának sikert nem kívánunk.

Gróf Széchenyi Dénes sokban ellentéte az előbbinek. Higgadtsága a Széchenyiek diplomata-vérére mutat. A politikában positiv alapokat keres; nem az elvek, hanem a tények hatnak reá. És pedig nem ok nélkül; mert a történi dolgok mozgató elvét, elméletét, — ne vegyék rossz néven próféta uraink, — de bizony csak a később korbéli történiész fogja felismerni; a jelenkor mozdonyai tényleges viszonyok.

Könnyűséggel s finom egyszerűséggel elmondott beszéde után itélve, ő józan férfiú, ki szerelmes lehet egy csábitó hölgybe, de csak azért nőül még nem venné. A francziát nagyra becsüli, de nem akarja követni, mert nem minden nemzet oly nagy s oly szerencsésen helyezett, hogy óriási botlásokból oly

könnyen fölüdüljön, mint a franczia. Megírta azt már egy goromba poeta : quod licet Jovi.

De ő nemcsak józan, hanem alapos tanulmány-nyal is látszik birni; minélfogva egy adag ambitiót kívánunk neki; mert ez az, mi, az igaz, sok dibdáb legényt is fölszinre hoz, s a szereplők közé emel : de nélküle a legszebb talentom is gyümölcs-telenül heveri el magát.

Ez nem czélzás, hanem biztatás akar lenni, mert a gróf még azon szerencsés korban van, mely előtt több áll, mint mögötte.

Gróf Széchenyi Béla: Adonisz, ki azonban tudja, hogy a férfi szépségét nem lárvája teszi ki; nagy név örököse, de ki ebben nem a hiúság megnyugvását, hanem nagy kötelességek érzetét birja; fiatal ember, öreg észszel, mert apja szelleme érlelé azt; egy fényes phrasis, és ő az ország legnépszerűbb embere; de ő keresi a népszerűtlenséget.

Annyi higgadtság, s annyi önmegtágadás az alig huszonöt éves ifjuban . . ha ez még nem nagyság, de bizonyára azzá lehet.

Eléri-e apja óriás arányait . . ? méltánytalan kérdés. Széchenyi Istvánt nem szül minden század.

De e kérdésnél akaratlan éled föl bennem azon bűbajos emlékű esték egyike, miket a dicsőültnék döblingi „barlangjában“, mint ő nevezé, tölték.

Az 1859-ki tél egyik hózivataros éje volt; egyedül valánk ebédlő szobájában, rövid esteli után, előttünk az elmaradhatlan sör, mely jól ismert gyenge-ségem iránti tekintetből jött az asztalra, s melyből ő tokajinak való kis pohárral néha egyet „kóstolt;“—

szánkban szivar, azon legfinomabb fajból, mely csak nála volt kapható.

Emlékszem, jó kedve volt. Ez mindig annyit tett, hogy valami jó hirt kapott, Bachnak közel bukásáról, a „rendszer“ változásáról, mely bizonyos volt előtte; de bármi gyakran jött a hire, csak sehogy sem akart teljestülni. Nem élhette meg szegény

Jó kedve volt, s a politikai pletykákból más tárgyakra fordult a társalgás.

Egyszerre csak haragos kifejezést vón annyira mozgékony arcza; „képzeld csak,“ ugymond, „épen most kaptam egy levelet Pestről, melyben azt írja N. N., hogy Béla a bálban addig járta a csárdást, mig elájult!“ És ezután nagy boszankodással ereszté meg a szót ezen „stickli“-ről; s a philippika alap- és vég-gondolatja az volt: „már aztán hogy lehetne abból komoly hazafi, és valami nagyra való ember, ki ily komor időkben esttől reggelig, és addig járja a csárdást, mig elájul!“

Én természetesen védtem az ifjuság jogait, a hogy tudtam; vitattam, hogy a táncznál rosszabb tréfák is: kártya, bor és tivornya nem egy nagy hazafi, nagy államférfiu mulatságaihoz tartozott; s titokban magamra is vetettem egy oldalt tekintetet; s hozzá tevém, hogy hiszen III. Napoleon is mint gyorsfutó produkálta magát Angliában, nem épen válogatott közönség előtt, mint tudva van; s ennyi meg annyi angol mértföldet futva be néhány percz alatt, dijt nyert; és egyéb sportban is tündökölt; s azért mégis, hanem nagy ember, de kétségtelenül nagy uralkodó lón belőle.

Az öreg ur úgy tőn, mintha nemsokba venné hasonlatomat; de nem volt roszt hatása reá; láthatón megnyugodott; mert habár annyira senkivel sem zsémbelt, mint első-szülött fiával, még is ez volt szemefénye. De persze nem kímélte ő legkedvesebb embereit is csipős észrevételeitől, s causticus élczétől; egyes egyedül mindvégig bálványozott neje képezett nála e részben is, mint mindenben, kivételt.

Mi ugyan magyarokul a csárdásról már más-kép ítélünk; s ellenkezőleg azt hisszük: csak abból válhatik nagy ember, ki esttől reggelig tudja járni a három a tánczot.

Bármint legyen is a dolog, Széchenyi Béla oly állapotban véli látni a hazát, hogy a közhangulatot kihűtögetni hazafi kötelességnek tartja. És kész népszerűtlenségre is; — hisz vajmi könnyű neki népszerűvé lenni, ha akarja. Volna két száz hasonló embertünk, ki tudja . . . azaz bocsánatot kérek, ne politizáljunk.

Nem szabad elfelednünk báró Si m o n y i Lajost, ki a híres konok-fejű tábornok unokájához illőn a háttározatiak táborában harczolva, a viták egyik napján döntő sulyt adott pártjának mind tüzes ékesszólása, mind sok helyes nézete által.

Gróf K e g l e v i c h Béla, a ház jóhangu jegyzője, ki a hivatal unalmait is tréfákkal tudja fűszerezni; — szenvedélyes politikus, journalistai műkedvelő, komoly törekvésű férfi. Jó bor lehet belőle; de még nem forrta ki magát.

Gróf C s á k y Tivadar — oly szenvedélyesen

pattogott, mintha az ozorai bálfuttató hősökkel lett volna szemben.

Gróf Teleki Gyula rajzát akkorra kell hagynom, ha kissé jobban fixirozhattam; a szinetlen s taposó malom gyanánt mindig ugyanazt őrlő fölrirati s határozati szónoklatok nem lehettek oly jellemzők, mint a valódi viták fognak lenni — ha megéljük.

Gróf Keglevich Gyula még nem adott alkalmat, hogy egy tompa rapière-döféssel kedveskedjem neki, mire kedvem lenne. Szintugy a finom grót Hunyady, gróf Zichy Jenő és mások tetteik és szavaik után fognak megítéltetni.

Felsőház.

Proletarius létünkre szent borzadálylyal lép-
nénk annyi egyházi s világi nagyok, herczeg, gróf,
báró, zászlós urak közé, ha azon tudat nem bátori-
tana, hogy ők maguk is tulajdonkép csak bérben
lakoznak s a kereskedői testület házi gazdája
tilésező teremőknek. Ez is a kor jelképe akar tán
lenni? A Lloyd kinyomta az uri casinót s a mágnási
tábla a kereskedőktől vesz kölcsön termet!

Item — benne vagyunk.

A főrendek az országgyűlési decorumnak lelki-
ismeretesen adózva, többnyire diszöltözékben jelen-
nek meg; s az ősi hagyományok őrei gyanánt kar-
dosan.

A padok a terem két felében sorozvák, úgy
hogy egymással szemközt állanak.

Az elnök jobbján levő első s második pad vö-
rösre bevonva — egyháznagyjaink által van elfog-
lalva.

A bibornok-primás kitünő rangjánál fogva kü-
lön asztalka mellett, külön zsöllye-székekben ül; mind-
kettő vörössel bevonva.

A földszinti karzatot balra a főrendek ülési

mögött, a terem hátsó szárnya képezi; honnan látni s hallani egyaránt bajos.

Az emeleti karzat csak olyan padlásablakféle „Kukerl;“—a zenészek karzata.

Hazánk történetének egész nyomorusága vonult el szemeim előtt, midőn elmerengek, hogy miért van ez így. A magyar mágnási tábla mi okból tengődik így, és itt? . . . De a dologhoz!

Kit rajzoljak le a sok nagyur közül?

Természetesen — ecclesia praecedit; — az ország első rende.

Szólottak — a p r i m á s! mit mondjak róla? ki nem ismeri őt? érdemeit? erényeit? s hazafiui buzgalmát?

Szólt tudomány- és szellemdús érsekünk Lonovics József; de az alkalmat helyes tapintattal megítélve— ezuttal nem engedett szabad folyást hasonlíthatlan történeti reminiscentiái, mély-értelmű hasonlatai bő forrásának; s sajnos, csak röviden mondá el véleményét.

Szólt R a n o l d e r János, s mint veszprémi püspök, alkotmányunk szerint a királynő kancellára levén, gyengéd tapintattal emlékezék meg rövid, de tartalmas beszédében a királynő megkoronáztatásáról . . . Szomorú ellentét! — midőn a kegyetlen sors az ifju, szép, nemes hölgyet honából számkivette, mint a zivatar által családi kertjéből időelőtt elsodort virágot hordja messze tengereken át, s a királynői iránt mindig lovagias magyar nemzet nyújtotta korona helyett a szenvedés halvány lilio-mai övezik halantékát. . . .

Szólt, azaz beszélt, sőt szónokolt az erdélyi püspök is

H a y n a l d Lajos; — az unio-kérdés kicsépezt szalmáját eszmedús kalászkokká tudta átvarázsolni remek szónoki tehetségével; s kimeríté a kérdést — a nélkül, hogy saját vég-gondolatát kimondta volna.

Át meg át politikus fő.

A mint püspök még fiatal, sugártermetű férfit, keskeny fehér kezével, elegans mozdulataival, finom hoszudad arczával, lekötelező kész mosolyával — egy bibornok-minister minta-képe, s úgy a mint van, a római conclaveba is beillő jelenség.

A világiak közül nehéz volna mind elősorolni.

Sok a régi jó világból átjött, s a mult évtized alatt is megpróbált hazafi sokkal ismertebb, sem-hogy szólnom kellene róla; vagy a mennyiben nem ismert, vagy félreismert — sokkal többet kellene mondanom róluk, mint e fölületes jegyzetek czéljával megférne.

Másokról azonban, bár eléggé ismertek, nehéz hallgatni. Ilyen

Gróf B a r k ó c z y János a reichsrathi „faltörő“, — s mint ilyen az akkori dicsőséges igazságügy-minister s magyar gróf elleni philippikáiért Bécsben is népszerű.

Magas termetű; széles vállu; nagy, makacs fejű; régi magyar „keserű“ arczu ur; tele tüzzel, s

akár ő provocál, akár ő a provocált, tuláradó ha-
raggal.

Politikai miveltése gyakorlati irányu, s gaz-
dag közgazdászati ismeretei annak idején az ide vo-
natkozó országos bizottmányoknak más által alig
pótolható anyagot nyújtandnak.

B. Wenkheim Béla — országszerte elismert
lovagias gavallér; szeretetre méltó egyén; szilárd
barát, hű hazafi, jó gazda, kitűnő sportsman, s mi-
nden jó tréfa barátja, — a perfect gentleman,
magyar kiadásban.

Politikája egyéni jellemével összhangban van.

Ó-dynastikus; de nem az austriai szolgálalkü
„loyalis“ fogalom szerint.

(Mind tudva van s ujlag ismételve tapasztalok,
a Lajthán tul fölségesen virít hazai növényünk, az
olcsó hazafiség ellenlábasa — az olcsó loyali-
tás! mely a dynastia iránti alázatos, hűséges ön-
megadás phrasisaival hason csuszik mindaddig, mig
— — valódi áldozatra kerül a sor.)

Wenkheim Béla I. Károly angol király ko-
rabeli royalista, ki soha az udvarnál nem volt, sem
kegyét nem vette igénybe, de az üldözött királyért
oda adá magát;—s mindig független volt.

Ő magyar royalista. Nem ismer, nem akar is-
merni más hatalmat maga fölött, mint a koronás ki-
rályt. De ennek hive lesz mindenha.—Mindig ellen-
zék leend ugyan, de mindig törvényes téren mara-
dó, fejedelmét hódolva tisztelő ellenzék.

Csaknem ugyanazt mondhatnók Wenkheim Lászlóról, ki a puszták fiának tűzével s erélyével,— s a mivelt politikus belátásával nyilatkozék, nem tördöve azzal, tetszik-e? s épen azért tetszést aratva.

Jó faj a Wenkheim-faj.

Gróf Teleki Domokos—beszél mint státusférfi, mozog mint tánczmester.

Contredanset járt vele gróf Vass Samu, ki folytonos aggodalomban tartá a házat, hogy tudós szórakozottságában, a mint föl-le járt, még utóbb belemegy — a faltükörbe.

Erdélyi antiquarius, az erdélyi urak tanultságával s némi pedanteriájával.

Tartalmas beszéde két bajban szenvedett; a mi tanulságos volt benne — elmondásának nem kedvezett a beszédunott hangulat; és ugy is volt elmondva, hogy—bármikor is hosszúnak tetszett volna.

Gróf Zay Károly—nem öregszik. A régi.

Mindenképen vagy a pokolba, vagy a mennyországba akar velünk.

De mi a juste milieu emberei levén, csak itt akarunk maradni a földön. Nekünk itt is jó.

Gróf Erdődy Sándor beszéde tetszett.

Erre a főrendi tábla egyik kitünő tagja ezt sugja fülembre:

„Tudja-e, mi különbség van a 48 előtti s mai felsőház közt? — Hogy a mi akkor csak a karza-

t o k o n tapsoltatott meg, most a házban is lel tet-
zésre.“

Gróf Haller Sándor — felsőházi tag, alsóházi
szónok.

Midőn az adó-fölemelések lamentábilis történe-
tét adta elő — az egri érsek ő excellentiája hallgatta
legnagyobb helyesléssel.

Gróf Zichy Károly a régi ellenzéki; mérge-
sen, de öreg urhoz mégis jól illőn és a dolog-
hoz szólt.

B. Vay Alajos — az alsóházban is föltűnt vol-
na „sehonnai iparlovag civilisatorok“-féle dastrico-
plasticus kitételekkel.

Gróf Eszterházy István; — aristocraticus
blasirt arcz.

Besoroztatása emlékét jobban megtartá, mint
beszédeét.

Gr. Festetics Leó — azzal fenyegette a fő-
rendeket, ha el nem állnak a szótól — ő is elmondja
szónoklatát.

A még szónokolni kívánók daczolnak a veszély-
lyel; s inkább meghallgatják őt, semhogy ők is
elálljanak.

Nem bánták-e meg? — nem tudom.

Ragályi Károly — a megboldogult cs. k.
tanrendszer jeles birálatával kellemesen szakítá meg
a szónoklatok örökös monotoniáját.

Lám, ily egészséges, piros arczu ur is érthet a
tndományhoz!

Előadásának — — már hiába! meg nem ál-
lom, hogy ne gorombáskodjam — — csak az az

egy hibája, hogy gyakran formális énekhangba megy át.

Már pedig csak nem lehetett szándéka a Thunderszert megénekelni?

Báró Rudics József — egyiptomi pasának beillő hatalmas arc, melynek zsarnoki tekintetét magyar bonomia enyhíti.

Vegyülete az azon két embernek, kiknek egyikéről negyed századig tisztelettel mondatott el: „Bácsország, Rudics vármegye;“ — s kinek másika agg korában egyszerű s érzésteljes költészettel gyászoló a súlyedő, dicsőíté az egykori hazát.

A felsőház veteránja, mint maga mondá; de tegyük hozzá: szívre s erőre ifju veteránja.

Gozsdu Manó — Krassómege népszerű főispánját, az erős száju, bátor lelkű, s nagyeszű pesti egykori ügyvédet ki ne ismerné?

Ő alacsony, szerencsés terjedelmű, széles mellű s azzal arányos embonpoinnel megáldott férfiú, kinek az egykor fekete hajtól egészen, most ősz hajjal alig fedett nagy feje szinte nyak nélkül ül vállain; és széles arczában, s nagy fekete szemekben józan-ság, tiszta ész, s tiszta becsület tükröződnek.

Mint politikus közvetítőnek van hivatva a magyar és román között; és úgy hiszem, hivatásának meg is felel mind férfias ékesszólása, mind loyális czélzatai által.

A ház jegyzője levén, nagy mozgékony-ságot kell kifejtenie, mi hidegebb hévmérsék alatt karcsúbb embernek sem válnék szégyenére.

Gr. Károlyi György — valódi aristocrata; nem tagadja meg meggyőződését sem a kormánygesindel, sem az utczafejedelmek kedvéért; hanem megvetve ennek is, annak is tetszését, kimondja, mit józan esze sugall.

Beszéde a legrövidebbek s legjobbakkal egyike volt.

Tarnóczy Kázmér — Duna, Tisza, Dráva, Szávát belevezetvén a Wiedenbe, megnépesíti az alsóházon már annyiszor átusztatott czethallal; s a népies paprikás lében kitálalja. Tagadja, hogy volna austriai nyelv! pedig van — a lerchenfeldi.

Gr. Ráday László beszéde párolog „az iszonyu véráldozatok sirgödreitől“, az „óriás nemzetfájdalomtól.“

Azonban a „nemzetfájdalom“ mégis lecsillapul végre, s nyomában sok helyes észrevétel, józan, ha kissé tulzott eszmék is, folyékony beszédben, s értelmesen előadva követik. Elszavalja továbbá a főrendek oktatására Toldy Ferencz kézi könyve után Magyarország alaptörvényeit, örvendetesen tanusítván ezáltal, hogy az aristocratia ifjabb nemzedéke szorgalmasan tanul.

Gróf Zichy Bódog főrendi taghoz illő módon: okosan; — s finom tapintattal: röviden szólt.

B. Fiáth Ferencz — organuma nem kelleme; de észjárása egészséges; kifejezései csattanók.

Vannak énekesek, kik hang nélkül is furoret csinálnak.

Gr. Andrássy Aladár, jó hangzásu név; tu-
5*

lajdonkép nem tűnt ki; de ez is érdem, midőn oly könnyű kitüntetni magát, a ki csak azt akarja.

Báró Orczy Iván jól megtanult beszédéből csak azt jegyzém föl, miképen: „mi azok maradtunk, a mik voltunk.“

Van ennek jó értelme is.

De tudnék én nem egy példát mutatni, hol a báró is egyet értve velem sóhajtana föl:

„L' homme absurde est celui qui ne change jamais.“

Gróf Széchenyi János kedélyesen s magyar egyenességgel szóló őszbevegyült ur.

Gróf Csáky Kálmán, jól szóló ifju ember; hideg fanatikus.

Gróf Majláth Kálmán Proudhon és Montalembert, Rousseau és Görres egy-személyben. Aristocratico-democratico-socialistico ó conservativ.

Jelenet a felsőházból.

Hűségfok 45 Réaumur. Szólt már 40 szónok. De báró Érczy Samu rettenthetlenül fölkel, s mint láncszakított orosz lány ketreczében föl-le jár.

Beszédéből sebtében csak a főpontokat kapva ki, nem lehet, hogy megragadóbb pontjait e helyen ne örökítem. Legalább valamely zug-humorista imigy fogta volna föl azokat:

„Méltságos főrendek! Sajátságos időket élünk. Láttuk ezt; láttuk azt; láttunk mindenfélét. De azt,

hogy néhány hét alatt annyit lehessen beszélni, mint mi Pesten, azt még nem láttuk.“ (Helyes.)

„E sok beszédben sok mindenféle volt megmondva méltóságos főrendek! — jóformán minden, és még egyéb is. Nem csoda, ha megunták méltóságos főrendek. (Igaz!) De a mit én mondok, azt még nem hallották méltóságos főrendek.“

„Figyelmet kérek méltóságos főrendek.“ (Nyugtalanosság.) „Van egy város, melynek neve Fiume. Tudják-e a méltóságos főrendek, hogy az az adriai tenger partján fekszik? (Nagy meglepetés.) Ezt talán néhányan tudják. De azt nem tudják, hogy e városnak mindig volt magyar kormányzója; holott most nincs. Pedig tudnék én ennek jó kormányzót, méltóságos főrendek. De nem mondom meg, hogy az ki legyen. Találják ki méltóságos főrendek.“ (Senki se találgat.)

„Azután — figyelmet kérek méltóságos főrendek, — nem tudom, olvasták-e Brockhaus Conversations Lexiconában, hogy mik egy jó tengeri kikötő kellékei? Én tudom, mert én Veracruzban jártam, s elmondom; ámbár előre látom, hogy ezt meghallgatni sokaknak vera crux leend.“ (Rettentő ásitások.)

„De figyelmet kérek méltóságos főrendek! Egy jó kikötő kellékei:

1-ször „hogy viz legyen benne!“

2-or „méltóságos főrendek szükséges, hogy — austriaga legyen benne. Példa reá Velence, melynek fegyvertára a híres arsenal-austriagától kapta nevét; és Hamburg; különösen az utóbbi, hol eredeti

minőségében kap az ember — angol austrigát. Ez igen jó eledel, tudják ezt a méltóságos főrendek.“
3-or „azonban az austrigára jól esik ugyan a rajnai bor is; de az élv non plus ultrája — az austria champagnieval. Hogy tehát ezt olcsón kapja a nemzet, szükséges, hogy a kikötő szabad kikötő is legyen, vagy is ha egyéb nem, legalább a champagne vámmentesen jöjjön be. Az igaz, hogy ez által concurrentiát csinálunk a magyar champagnieknak; de ki az ördög is innék magyar champagniet, hacsak a gyomrát nem akarja elrontani.“

(Élénk helyeslések.)

„Azonban méltóságos főrendek, még csak egy órája hogy beszélek. A méltóságos főrendek kegyesek belátni, hogy még tüzetesen nem szoltam a dologhoz.“ (Általános ijedelem. — Wenkheim Béla kióson az erkélyre, és sokan utána, a kik t. i. inkább hallgatják a báró adomáit, mint az ily tanulságos beszédet. Az elnök azonban illedelemből ülve marad.)

„Deák föliratában minden megvan, a mi csak képzelhető. De egy tárgy még sincs benne megérintve.“ (Általános csodálkozás a bennlevők részéről.)

„Figyelmet kérek méltóságos főrendek. Egy tárgy, mondám, nincs benne érintve. Azt nem vették észre a m. főrendek ugy-e bár? — Nem csoda. A méltóságos főrendek nem szeretnek gondolkozni. Igaz, a mi igaz, — nem is oly könnyű azt észrevenni; de én mégis észrevettem. — Deák javaslatában nincs benne az, hogy a paprikás csirke sine qua nonja. életföltétele az, hogy — paprika legyen benne. (Kétes

jellemü hatás.) Igen is méltóságos főrendek — paprika. E nélkül lehet ugyan csirke, de nem lesz az paprikás csirke!“

(Erre sokan oly étvágyat kapnak, hogy megruganak a szomszéd Michalekhez, villásreggelire.)

„Azonban most térek át főtárgyamra méltóságos főrendek.“ (Néhányan szörnyet halnak, mások sóbálványnyá változnak.)

„Én könnyen megfoghatom a m. főrendek türelmetlenségét; mert hisz megmosta már az alsóház valódi választóvizzel az austriai politikát, úgy hogy nem maradt annak rókaprémén egy szál szőr is. Hanem mondok én egyet méltóságos főrendek, a mi még nem mondatott. Figyelmet kérek.“ (Falra hányt borsó.)

„Az erdélyi unióról gondolom, még senki se szólt.“ (Eleget eleget — mondják a főrendek, de csak halkán.) „Én nem szólok azonban e tárgyról.“ (Mindenki vidorabban lélegez.)

„Hanem tudják-e a méltóságos főrendek, mily szerencsétlenség érte Enyed városát? Leégett. Porrá égett. — Nem jövök én ez alkalommal, mint egy Abbrandler a méltóságos főrendeket adakozásra szólítani föl. Mert hisz akármi veszett el Enyeden, a legbecsesebbet megmentettem én. Volt ott ugyanis a könyvtárban egy régi deák kézirat, melyet én a lángok közepéből életveszély nélkül kiragadtam. Méltóságos főrendek, e deák kézirat testvérek közt megérne fél milliót, tizkrajczáros bankjegyekben, ha véletlenül Hornmayer Anemoneneiben le nem nyomatta volna. De miután a méltóságos főrendek e

tiltott könyvet nem birják, s most épen időnk van, engedjék meg, hogy ez iratból néhány árkust elolvassak. Nem fogják megbánni.“

Kezd olvasni; azonban b. Wenkheim pártja mindinkább szaporodik az erkélyen. A jelenlevő — mellékesen mondva — gyönyörű nők idylli szunyadásba merülnek; e bájoló példát követi a főpapság (clerus praecedit); a zászlós urak; az elnök is belefárad az etiquettébe, s ha a jegyző burnóttal nem kínálja — resignálja méltóságát; a jegyző maga is — nyitott szemmel álmodik; álmodja a beszéd végét; álmában megnevezi a következő szót, ki rögtön fölugrik, s nagy hangon kezd szónokolni — úgy, hogy báró Érczy Samunak nem marad egyéb hátra, mint elhallgatni, különben még maig is beszélne, ha — tüdővész el nem ragadja.

Ezzel egyelőre behuzom pano-dio-cosmo-rám függőnyeit.

Nem minden kép, melyet bemutattam, hű; még kevésbé művészi kivitelű. Futólagos vázlatok ezek; vagy csak keretek; mikben sok a hiány, sok a ferde vonás.

Talán lesz alkalom még e hiányokat kipótolni. De az olvasó tájékozása végett nem hagyhatok el még egy megjegyzést, — nem mentségtül, hanem magyarázatul.

Midőn én tárczairói naivsággal e czikk sorozatba fogtam, távol voltam attól, torzképeket írni akarni. Röviden akarám jellemezni azon futólagos benyomást, melyet parlamentünknek legfőképp új jelenségei első föllépésekkel tevének; — csak mellesken akarám érinteni, hol nedélyesen, hol gunyorosan azt, mit helytelennek, a törvényhozói tanácshoz nem illőnek, a föltünni-vágyás hiu kinövéseinek tartok nemcsak én, hanem velem együtt a képviselők nagyobb része, s minden politikai miveltséggel bíró egyén.

De ismétlem, sokszor valóban *dificile satyram non scribere!* — De csodálatos, hogy éppen azok, kik küjönben még a leendő koronás király irányában is fölöslegesnek tartják az udvariasság kimélyét, saját

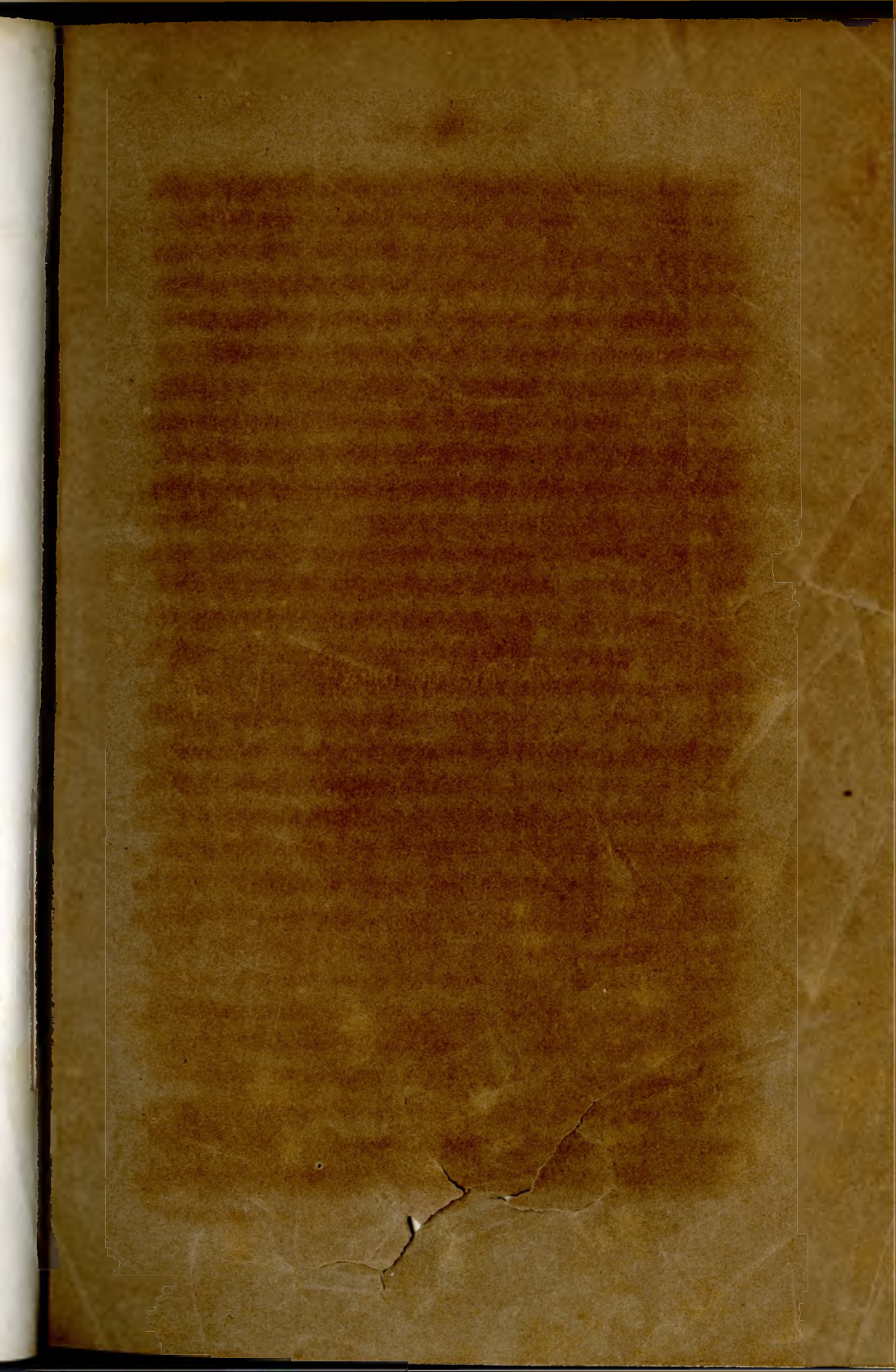
személyekre annyira érzékenyek: — és ámbár szabadelvűeknek kürtölik magukat, a sajtó jogairól oly Bachianus fogalmakkal birnak: miszerint czikkeinkből személyes sértést, sőt azon tendenciát akarják kiolvasni, hogy az ország képviselőit lealacsonyítjuk.

Nem úgy! a személyekkel semmi dolgnk; sem Bolond Miskás bohóczkodás, sem malitia viszketege nem bánt! Hanem észrevételeink a túlzások természetes benyomásának szülöttei; és céljok épen az országgyűlés tekintélye, a parlamentáris modor megóvása; mert közéletben a parlamentáris modor az, mi magán életben az udvariasság; — mellőztetvén, — maholnap nem lenne különbség országgyűlési szónoklat, s csapászéki dictió közt; míg másrészt a viták, a pártélet, féktelen durvaságokká fognának fajulni, a kedélyeket elmérgecsíteni, s a legszentebb politikai czélokat compromittálni. A czélzat tehát öntudatosan komoly volt, habár a mulattató tréfás előadásba rejtve is.

És — utóvégre is megvallom, nem volna nehez még gonoszabbakat is. s még gonoszabban elmondani.

De viszonyaink még nem olyanok, hogy ne kellene kimélnünk családi titkainkat, s titkolni gyengéinket.

DE BALLAGI GÉZA

Ára 60 ujk.

